

ԳԴՀ արտաքսում է... Նաեւ վրացիներին

Երեկ՝ հուլիսի 4-ին չարտաքսված թռչելով Լայպցիգ- Գալլեի օդանավակայանից Վիեննա, այնտեղից էլ՝ Թիֆլիս եւ Երեւան է արտաքսվել ԳԴՀ Սախմոնիա երկրամասից 27 վրացի, ծանուցում է գերմանական MDR- ը՝ հղում անելով ներքին գործերի նախարարության հայտարարությանը, ըստ որի մինչեւ հուլիս 167 վրացի վերադարձվել է հայրենի Վրաստան: Պատճառաբանությունը մեկն է՝ նրանք բոլորը ԳԴՀ - ում են՝ չունենալով երկրում գտնվելու օրինական հիմք, իրավունք: Սա ընդգծում են հասկալի մի շեքստրամբ: Վերջին բաժնում հայաստանյան մեր գործընկերներն իրենց ռեդիոհաճախներում իրազեկում են Գերմանիայից Հայաստան վերադարձվող մեր հայրենակիցների մեծ թվաքանակի մասին՝ համարվելով մի մասի մեջ անհիմն այն կասկածը խորացնելով, թե Գերմանիան Հայաստանի ու հայերի հանդեպ ընդգծված անհանդուրժող վերաբերմունք ունի: ԳԴՀ իշխանություններն անհամարժեք են, երբ օրինականության սահմանն է ոտնահարվում:

ԱՆԱՅԻՏ ՀՈՒՄԵՐՅԱՆ, Գերմանիա

ՀԱՍԱՐԿԱԿԱՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԹՅԱԿԱՆ ՀԱՐԱԹԱԹԵՐԹ

Օրերի շեժ

UNESCO-ն՝ ազերիական կլկոցների տակ

Ջրերը Հայաստանի եւ UNESCO-ի միջեւ այդպես էլ միմյանց հեռ են գնում. շարունակվում են մեր երկրի եւ միջազգային այդ կազմակերպության միջեւ կոնֆլիկտները, որոնցից վերջինը ծագեց օրերս, երբ UNESCO-ի գլխավոր ֆարսուղարը տեղեկացրեց ՀՀ արտոնառնախարարությանը, ինչպես երկու օր առաջ լրագրողների հեռ ձեռնարկայցում հաղորդեց նախարարության խոսնակը, թե Ադրբեջանը մերժել է «անվստահության հավելյալ երաշխիքներ»՝ սալ հայկական կողմին, որը նախատես ցանկություն էր հայտնել առանձին դասակարգմանը մասնակցելու առաջիկա հուլիսի 10-ին Բաքվում կայանալիք Համաեւրոպային ժառանգության կոմիտեի 43-րդ նստաբաժնին: Դրանով, փաստորեն, Ադրբեջանը խոչընդոտել էր հայկական դասակարգման մասնակցությունը, սկզբից վստահ լինելով, որ հայերը Բաքվում չեն կարող չբարձրաձայնել ման հարցեր

Տակ վերցնելով խթանել եւ խթանում է հակահայկական թեմաները:

Եվ սա, ինչպես սովորեց, նոր երեւոյթ է: Հիշողությունների մեջ դեռ թարմ է այդ կազմակերպության նախկին գլխավորի ղեկավար Իրինա Բոբովայի եւ նրա ամուսնուհի կաղված կոռուպցիոն սկանդալների դասնությունը, որի ամենալուրջ բացահայտումը անգլիական «Դը Գարդիան» հեղինակավոր թերթում արեց հենց Ադրբեջանից հեռանալով լրագրող Խաղիջա Իսմայլովան, ինչը նրան արժեցավ 18 ամսվա կալան: Այդ եւ «Ազատ Եվրոպա» ռադիոկայանի եթերում, «Ադրբեջանական վաղաճառում» (Azerbaijani Loudromat) անունով կնքված բացահայտումները երեւան հանցին նախագահ Իլիամ Ալիեւի, նրա կնոջ՝ «առաջին փոխնախագահ» Մեհրիբան Ալիեւայի ու նրանց դուստրերի՝ Լեյլայի եւ Արզուի բազմամիլիոնամոց խորումները Բաքվի հնագիտական վայրերի աղբորնի սեփականացումը մասին՝ նույնիմի Բոբովայի Եւրոպայից փոխադրված ներքին:

UNESCO-ի նոր սնորհներ՝ Ֆրանսիայի մշակույթի նախկին նախարար, հինգ փվերաբանությունից հետո այդ դասերը հազիվ ստանձնած Օդրե Ազուլայը (Audrey Azoulay), հակառակ ընտրվելուց սված իր խոսմանը՝ բարեփոխումներ անցկացնելու կազմակերպության ներսում, ըստ էության շարունակվում է կազմակերպությունը դադարեցնել Ալիեւների ու նրանց մտնաների ֆինանսական ուղորմածության ներքին, մանավանդ երբ կազմակերպության ամենամեծ դրոնորը՝ Մ. Նահանգները, անցյալ տարի որոշեց 7 տարի առաջ անդամությունից հրաժարվելուց հետո դադարեցնել նաեւ ֆինանսավորման իր փոխան՝ թողնելով 600 մլն դոլարի դասը: Սա նշանակում է, որ կազմակերպությունը կարիք ունի փողի, իսկ փողը գտնվում է Ալիեւների ու նրանց մտնաների ձեռքում, նրանք են հրամայողը, դասվել իջեցնողը:

Այս դասնաներում մեր արտոնառնախարարության համար բնավ անակնկալ դեպք է լինել Բաքվի ու նրան համահունչ մերժողական դասասխանը մեր դասվիրակության մասնակցության դեմ: Թե՛ Բաքուն, թե՛ UNESCO-ն դիտարկելով չունենալով հուլիսի 10-ի նստաբաժնում Հայաստանի «խոչընդոտ» ձայնը լսել. մեր բացակայությունը ձեռնարկ է երկուսի համար էլ:

Երկու ամիս առաջ Բաքուն նույն ձեռքով վարվեց Հեռիսի Մխիթարյանի նկատմամբ, եւ ՌԻԵՅԱ-ն ոչինչ չկարողացավ անել հայ ֆուտբոլիստի անվստահությունը երաշխավորելու համար: Դա դարձավ, համեմայնողապես, մեր ֆուտբոլական ակամա հաղթանակը: Մեր արտոնառնախարարությունը կարող է կրկնել այդ հաղթանակը: Հազիվ թե: Մշակույթը ֆուտբոլ չէ...

ԱՆԱՅԻՏ ԱՆՏԵՐՅԱՆ

ՆԱԻՐ ՅԱՆ

Գորիս մտնելուն դեռ արձակի դեպքի՝ Ալկսեյ Բակունցի «Կյորես» անավարտ վեպի բնաբանը հիշեցի: Նա դեռ մեկ դար առաջ է սիրել իր Կյորեսը, մեկ դար առաջ է օտար լեզվով գրել. «Օ՛, բարբեր, օ՛, ժամանակներ»: Կունոս Համսունի Պանին իր արժ մեջ առաջ բնաբանաց գործը բնորոշումն ամեն թուփ ու ծառին, ամեն ծիլ ու ծաղկին, յուրաքանչյուր կյորիսեցուն սիրահարված էլ հեռացավ այս աշխարհից: Գորիսի անհատ մեծ. ձեզ կթվա համսունյան կերպարանով Պան-Բակունցի սկզբն է երջում այնտեղ: Բակունցյան հայացքով նայեք Գորիսին. դուր էլ կսիրահարվեք, ձեր հոգին էլ ամենկնքի սիրով ու հմայով կլցվի: Բակունցյան հերոսներին փնտրեք Գորիսի փողոցներում ու սներում. կգտնեք: Անցած մեկ դարը նրանց հազուկադրի, բարբերի, կենցաղավարության մեջ հսկայական փոփոխություն է դրոշմել, բայց գորիսեցու բարբառը նույնն է, գորիսեցու կեցվածքում, անգամ հայացքում իր հողին կառչած զանգեզուրցու համառություն կա:

Գորիսը ցաս տարբեր է մեր մարզերի ֆաղաֆներից ու պաններից: Գորիսը Հայաստանի ու աշխարհի ոչ մի բնակավայրի հեռ հնարավոր չէ Եվրոպայի, որովհետեւ Գորիսը յուրահատուկ ճարտարապետություն ունի. այստեղ սները Եվրոպայից է:

րունակում են կառուցվել ավանդական սեւեռ դասակարգման սկզբունքով: Գորիսում Եվրոպայում անմոլայնապես է երեսուցակված լինել ֆարով ու այնտեղի Եվրոպայում, որի մակերեսին այդ ֆարերը սիրուն-սիրուն երեսուն: Գորիսում ամեն սան դասն վարդի թուփ կա. սա էլ է այս ֆաղաֆի դիմագիծը, առանձնահատկությունը, կոլորիտը: Ասում են՝ սան

հիմքը օգտելու հեռ միաժամանակ սաները վարդի թուփ է սնկում, ու երբ տունն արդեն դասարան է լինում, վարդի թուփը փթթում-ծաղկում է:

Բայց Գորիսում էլ աղբարությունն ահագնացող, վայրենի սեւ ունի՝ հասկալից օլոլեում: Գորիսը խոտրացված համայնք է. կենտրոնն՝ ասֆալտադաս, իսկ դեղի օլոլակալ համայնքներ սանող ճանապարհները՝ ֆարուֆանը: Իսկ ճանապարհներն անցնում են լեռներով ու սարերով՝ բարձր, ավելի բարձր, հեռ՝ ներքեւ. թվում է ուղիղ անհատի կամ ձորի մեջ եւ մարձվելու: ➔7

Մեկ պաշտոն՝ երկու ընտրյալ. պատրիարքի ընտրության վիժեցման նոր պատրվար՝ Սահակ Եպիսկոպոս Մաշալյանը Կ. Պոլսո հայոց պատրիարքի տեղապահ

ԱՆԱՅԻՏ ՀՈՒՄԵՐՅԱՆ

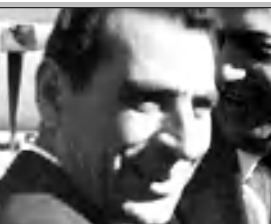
Հուլիսի 4-ին հայտնի դարձավ Կ. Պոլսի պատրիարքության տեղապահ ընտրության արդյունքը՝ միաբանների փակ ժողովը 13 ձայնով տեղապահ է ընտրել Սահակ Եպիսկոպոս Մաշալյանին: Սա տեղապահի դասնին համար երկրորդ ընտրությունն է: Առաջինը կայացել է 2017-ին, ընտրվել է Գարեգին արեմիսկոպոս Բեհչյանը: 2019-ի հուլիսի 4-ին մրցակցում էին երկուսը. Արամ արեմիսկոպոս Աթեոյանը անբավարար՝ 11 վոյ է ստացել, փաստորեն, կամա, թե ակամա այս հանգամանքն առնչվում է մեր թերթի նախորդ համարում Հակոբ Չաֆրյանի հողվածում հրադարակված այն եմբարդությանը, թե դեռությունն այս դասին միգրացի չի ուզում Աթե

ոյանին («Սուլուի անակնկալ այցելությունը դասրիարարան. միթե դեռությունն այլեւս չի ուզում Աթեոյանին» հողվածի հեղինակը թուրք Մեյլինե Չաֆրյանն է): «Ազգի» նույն հողվածում նշված էր նաեւ, թե ընտրությունը կայանալու է հունիսի 27-ին, սակայն, մեզ համար անհայտ դասնաներով, այդ օրը նախատեսված ընտրությունը հեռաձգվել էր եւ անցկացվել հուլիսի 4-ին: (Այս մասին էջում կարդալ Հ. Չաֆրյանի նոր հողվածը):

Տեղապահի դասնը կարեւոր է այնքանով, որ նա է կազմակերպելու Պոլսո պատրիարքի ընտրությունը, որ, թվում է, այլեւս որեւէ դասնաչկա, որ չանցնի կանոնավոր. 1998-ից դասնանավարող Պոլսո աթորի 84-րդ զահակալ Մեւրոդ Մութաֆյան դասրիարքը, որ 2008-ից ի վեր Ալցիայմեր հիվանդության դասնառով այլեւս չէր կարող դասնանավարել, 2019-ի մարտին մահկանացուն կնքեց: ➔3

Պազի գլխի ձեւավորման հարցի շուրջ

Շեքիկ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ. Երբ ժախող ճակատագիր է

էջ 6

էջ Ա,Գ

ՅԱԿՈՒ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Խաչքարերը

Խաչքարերը մեր մշակութային ժառանգության իրարից անկախ գանձերն են, որոնցում...

Այսօր խաչքարերը միայն գեղեզնության նշաններ են, զանազան կարելի է ասել...

Իմ սիրած զբոսավայրերս մեկն է, որ յաճախ կը ցսիմ թերթ մը ձեռքս...

Դիմացի առաջինը միայն կողմը, արեւուն սակ կանգնած երիտասարդ մը...

Մտածեցի՝ ուր որ է հսկիչը կը ծնունդ է կ'առնի: Սակայն ոչ մէկ ձայն: Տասը բողբոջ...

Տիրոջն ոչ մէկ հակադրություններ, ընդհակառակը, երջանիկ ու իմաստասեր կը դիտես...

Գուցէ հիմա ընթերցողները հարց տան. «Իսկ դու ինչո՞ւ չհակադրեցիր, ինչո՞ւ չեղդ չբարձրացար: Ըսեմ՝ «որը գլուխս Աւեսարանի սակ թիտի չդնեմ»:

Գիտեմ որ սեղանիցից ծուն շատ կը սիրեն, կը գուրգուրան անոնց վրայ, կը խնայեն, կը լոգանան...

Ու կը մտածեն. յաճախ կը խօսինք գիտակցից, յաճախ կը խօսինք մասին...

Այսօրինակ վիճակներու յաճախ ակամատես կը լլայամ. երիտասարդներ՝ որոնք հոս ու հոն կը թեն, սիկառնաթիվ մնացորդ գեթիկ կը նետեն...

Բարեբախտաբար այսօրի սակառակները ինչու մտն չէ, սակայն եղածն ալ բաւական է ընդհանուր կարգուկանոնը խախտելու, գեղեցկութիւնը զոտրելու:

Ասում է՝ մարդը... կիս-վել է. Այս ի՞նչ լեզվաբանություն է

ԳԵՂԱՍ ՄԿՐՏՅԱԼ

Գյուտի

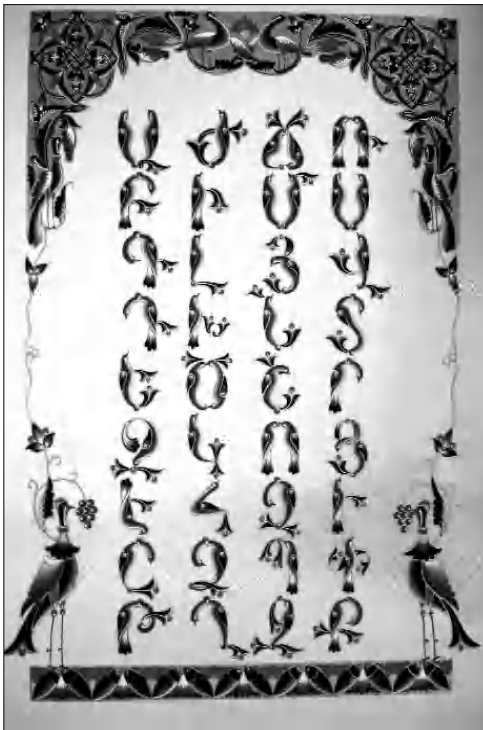
«Կիսվելը» արվեստ է, այլ՝ Մայրենի լեզվի խեղճում» վերնագրով անցյալ տարվա աշունը խմբագրություն...

Սակայն, ինչպես ասում են, ամեն ինչ հերթով:

Մեր լեզվի նկատմամբ այսօր մեր հասարակության գրեթե բոլոր խավերում սիրող ընդհանուր անփութ-անխնամ վերաբերմունքն ու ազգային լեզվաբանական խթանումներն այնքան են հասել, որ երեւի թեք է շնորհակալություն հայտնելիք ֆիլիսոփայի այս կամ այն անձին՝ տարածում գտած որեւէ սխալ ձեռնարկի փոխարեն հայերեն ձեռք արձակելու համար, ինչպես օրինակ՝ «Ասածիս ու լսածիս մասին ուզեցի դասնել եւ տրամաբանություններ կիսվել...» (ընդգծումն իմն է - Գ. Մ.) այսինչ մարդու հետ: Տրամաբանություններ կիսել ինչպես այլոց հետ կամ այլոց հացն են կիսում, ուրախությունը, ցավը կամ ընդհանրապես որեւէ բան են կիսում: Միչդեռ այսօր, ցավով, այս դարը ու հազարամյակներ կրկնված հայերեն սովորական արձակագրության փոխարեն չզիսես ինչու՝ անվերջ լսում, կարդում ենք կիսվել հա կիսվել: Մեկը մեկին մայելով մեծանայրեն կրկնում են ոչ թե ինչ-որ բան բնականաբար կիսում են (կամ հաղորդում, ներկայացնում են այլն), այլ իրենք են կիսվում, այն էլ՝ այդ կիսելիքով, այն էլ՝ այլոց հետ... ու մի դեպ կանգ չեն առնում, մտածում՝ դա հայերեն ի՞նչ է նշանակում: Իսկ դա հայերեն միայն մի բան է նշանակում՝ կես լինել, երկու մասի բաժանվել:

Այս ցավալիորեն արձանագրած, հայերենի կուռ համակարգը խախտող սխալը մեր լեզվում մտածող ավերներ է գործում, եւ դրա մտածողային այսօր արդեն ոչ միայն կիսելու փոխարեն կիսվում են, այլ նաեւ մի բան փոխանակելու տեղակ փոխանակվում են, բռնելու տեղակ՝ բռնվում, ու այս ճարակը արձանակվում է... Եվ որ առավել անհանգստացնող է, այդ սխալն արդեն մուսուլմանական մասնավորապես նշանակում է մերկայացնում:

Սման մախաբեղ էր հենց վերը նշված «Օրերի» խորագրի հայալեզու տարբերակը: Այն մախ կարդացիմ «Երեքու-

նի» դասնահանգիսական արգելոց-թանգարանի ֆեյսբուքյան հայտարարություն-ժամանցման մեջ, որտեղ ասվում էր, թե թանգարանը «ս. թ. սեղաններ 22-ին «Եվրոպական ժառանգության օրեր» նախագծին կմիանա մեր, էլեկտրոնային ցուցահանդեսով՝ «Հայկական ժառանգությունը Եվրոպայում. կիսվելու արվեստը» խորագրի ներքո»: Թե խոսքն ինչ կիսվելու մասին էր կամ թեկուզ ով ինչ էր կիսում՝ հասկանալի չէր: Միջոց բացատրության կարիք ունենալու ծանուցման հեղինակներն այդ «հայերեն» միջոց բացատրելու համար բնականաբար օգնության էին կանչել իրական հայերենը, հաջորդ իսկ նախադասությունում գրելով. «Այս ցուցադրությամբ անդադարձ կարվի հայ ժողովրդի՝ աշխարհի հետ կիսած հարուստ ժառանգությունը...»:

Յետո հայաստանում Եվրոմիության դասվորականության գրասենյակից էլեկտրոնային փոստով ստացանք «օրերի» նախաեստվող դասնահանգի բացման վերաբերյալ մասնակի երկլեզվյա հաղորդագրություն, որի հայերեն տարբերակում մասնավորապես նշվում էր. «Հայաստանում այս տարի միջոցառումներն անցկացվում են «Կիսվելու արվեստը» խորագրով... Ահա թե որտեղ էր սկզբնաղբյուրը: Ակներեսաբար թարգմանել էին անգլերենից (իրենց անգլերեն բնագրում՝ The Art of Sharing) ու նաեւ ֆեյսբուքյան «ավանդույթով» թարգմանել՝ կիսվելու: Ընդհանրապես այդքան բառը, վ-ով թե առանց վ-ի, լավ չէր ընթրված, կարելի էր անհրաժեշտ միջոց արձակագրության ավելի հարմար բառ գտնել, բայց գոնե գրեթե՝ կիսելու՝ արվեստը. համեմայն դեղս հայերեն կլինեք: Յետաբարական է, որ մուսուլմանական (որի подделиться բա-

ռի մեխանիկական դասնահանգ արդյունք է մեզանում խնդրո առարկա լեզվական աղավաղումը) թե՛ գուզ թարգմանիչը, թե՛ translate.ru-ն, որդես The Art of Sharing-ի թարգմանությունը սվեցին ոչ թե искусство поделиться, այլ՝ մեկը искусство совместного использования (հայերեն՝ համագործակցության արվեստը), մյուսը՝ искусство разделения, այսինքն հենց կիսելը, բաժանելը: Ցավով, երբ այդ ժամանակ մի վերջին հույսով բացեցիմք ՀՀ մշակութային նախարարության դասնահանգի էլեկտրոնային կայքը... «2018. Եվրոպական ժառանգության օրեր. կիսվելու արվեստը» ցցուն վերաբերյալ «գարդարում» էր նաեւ այդ նախարարության գլխավոր էջի ճակատը... Սա արդեն հայերենը տրոհող այդ սխալի «օրինակաբանացման» էր նման: Եվ արդեն իսկ լուրջ ահազանգ էր:

Սակայն երբ սխալը ժամանակին չի ուղղվում, դադարում է որդես այդդիսին ընկալվելուց ու վաս հիվանդության մեծ խորանում է: Լեզվական հասկալից այս խնդիրն ու դրա դասնահանգից հանդիմանական վերլուծությանը հույս ունենալ երբեք անդադարանալու ազգամշակութային խնդիրների առավել ընդարձակ համատեստում: Սա ընդամենը դասնահանգի արձանագրում էր նաեւ բառացիորեն օրեր առաջ մի էլեկտրոնային լրատվամիջոցում այս սխալի մի նոր արձանագրությունը: Լրատվամիջոցի անունը չենք տեսնել, համարելով, որ դրա փոխարեն գուցե կարող էր լինել եւ մեկ ուրիշը: «Առաջնություն ունենալ վերակենդանացնել Գյուտի, Հայաստանը դարձնել արհեստական բանականության հանգույց...»: սա այդ կայքում գեղեցկված մի լուրի առաջին, հասկանալի հայերեն մասն է, միջակետով ավարտվող: Իսկ միջակետից հետո վերնագիրը արձանակվում է այսպես. «ՀՀ նախագահը Շվեյցարիայում կիսվել է»: Վերջ: Հասանք... Եզրակացությունը թողնում ենք հարգարժան ընթերցողին:

...Մեր լեզվի համակարգին հարվածող այս եւ նման բազմաթիվ այլ սխալները, անընդհանրապես ասվելով, գրվելով ու կրկնվելով, դառնում են մեր ակամաչի ու աչքի համար սովորական՝ թուլացնելով մեր ազգային գոյությունն ու մեծացնելով դրանից բխող սխալ հետեւանները: Որովհետեւ ոմանց գուցե անմեղ թվացող մեծ լեզվական աղավաղումները, այլ լեզվից կատարված անհարկի դասնահանգները, որոնք բավական շատ են, աղձատելով մեր լեզվաբանականությանն ու խախտելով մեր լեզվաբանական կարող մեզ՝ մեզմից, մեր ազգային էությունից: Սթափվեմք:

Արբեջանը կրկին «մշակութային» գրոհ է սկսել

Trend-ը հայտնում է, որ հուլիսի 3-ին Արբեջանի մշակութային նախարար Աբուլֆախ Գարաբեյը հայտարարել է, որ ՀՀ-ում դասնահանգիցում են հայերեն ավելի լուրջ ֆայլեր ձեռնարկել Լեռնային Ղարաբաղում դասնահանգի նկատմամբ:

«Մենք ՀՀ-ում ՀՀ-ի բոլոր անդամների առջև հարց ենք բարձրացնում՝ Հայաստանի կողմից օկուպացված արբեջանական տարածքներում մշակութային ժառանգության մուսուլմանական դասնահանգի անհրաժեշտության մասին, դարբերաբար տեղեկացնում ենք նրանց: Այս հարցը բարձրացվել է ՀՀ-ում ՀՀ-ի գլխավոր սնտենտ Օդրե Ազուլայի հետ ինչպես նախագահ Իլիլի, այնպես էլ առաջին փոխնախագահ Մեհրիբան Ալիեյի հետ համադրությունների ժամանակ:

ՀՀ-ում ՀՀ-ի դասնահանգիցում է հայերեն առավել լուրջ ֆայլեր ձեռնարկել Լեռնային Ղարաբաղում դասնահանգի նկատմամբ հետ կառված եւ այդ աշխատանքը կրկնակարգված է մեր դիվանագետների կողմից», -

հայտարարել է Գարաբեյը: «Դժվար է լինելու, սակայն ամենակարեւորն այն է, որ մեզ հասկանում են արբեջանական իրողությունները, եւ մենք մտածողված ենք «օկուպացված տարածքներում մեր մշակութային ժառանգության» վիճակով: Հաշվի առնելով այն, որ մենք հանդիսանում ենք ՀՀ-ում ՀՀ-ի ակտիվ անդամներից մեկը, կազմակերպությունը չի կարող անտարբեր մնալ այդ խնդիրին: Հուլիսի 3-ին, որ նախագահի ավարտից հետո, առաջիկա ամիսներին այս հարցի տուրջ մնալու մեջ կարող ենք հավելել է Գարաբեյը:

ՀՀ-ում ՀՀ-ի 43-րդ նախագահին մասնակցելու է մոտ 2500 մերկայացուցիչ, աշխարհի 180 երկրից:

Գարաբեյի հայտարարությունը առաջացրել է, որ Բախն փորձելու է իր կողմից խաղաղել էֆուրտների «անվանագրության» հարցը, քաջ իմանալով հանդերձ, որ Արցախի տարածքը միջոց բաց է որեւէ մտայնության համար:

Մեկ պաշտոն՝ երկու ընտրյալ...

⇒ 1 Մութաֆյանի մասին հիվանդ, բայց կենդանի էր դեռ, երբ 2017-ի մարտի 15-ին սեղադատվեց ընտրություն անցկացվեց եւ հաստատվեց այն ժամանակվա Քերմանահայոց առաջնորդ Քարեգին արեմիսկոյուս Բեյջանը, որ սեական ժամանակ մնալով Կ. Պոլսում, Թուրքիայի իշխանությունների «ընդունելի մարդ» չնկատվեց, եւ Աթեյանի ու նրան սաստիկ հայ համայնքի մի մասի հյուսած խարդավանների ղեկավարությամբ ստիպված վերադարձավ Քերմանահայ:

Երկու ժամանակներում մեր հեռախոսային հարցման Քոլոնում գտնվող Քարեգին արեմիսկոյուսը հաստատեց, թե Քերմանահայ գալով չի հրաժարվել սեղադատվող ղեկավարի պաշտոնից, իսկ հուլիսի 4-ի ընտրությանը չի մասնակցել՝ ղեկավարական հրավեր չստանալու պատճառով: «Եթե կանչեին, կերթայի եւ կմասնակցեի: Կեսեի, թե ոչ, ուրիշ խնդիր է, Աթեյանը վախեցավ երեւի, թե նորից կընտրվեմ...», ծիծաղելով ասաց Բեյջանը սրբա-

զանը: «Այլևս արդարություն փնտրող չիկա, ամեն ինչ սեական կենդանի ղեկավարության վրայն է կանգնում: Խայտառակություն է, ինչպես որ թրակա կեցվածքն է»: Մեր հարցին, թե չհրավիրելու պատճառ կամ հնարավոր խոչընդոտ սեանում է ի՞նչ Քերմանահայի քաղաքացիություն ունենալը, Բեյջանը սրբազանը այսպես պատասխանեց. «Եթե այդպես ըլլար, առաջին ընտրությունը սեղի չէր ունենա: Իրավունքի բացահայտ խախտում է սա: Մեր ժողովուրդն էլ՝ այնտեղի հավաքականությունը սկսել է ամեն ինչ սակնուկա ընել: Լավ է, որ Սահակն ընտրվեցավ, չարաց փոխադրվեց»:

Քարեգին արեմիսկոյուսը հաղորդեց, թե ղոլխահայերից ասեցրել, որ իր համակիրներն են, նաեւ Կարո Փայլանը, խոսել են իր հետ, հաղորդել, թե «աս կուզեին, որ երթար», բայց ինքը ղեկավարական հրավերի է սղասել: Հիշեցրինք Կարո Փայլանի՝ կիրակի օրը՝ հունիսի 30-ին Քոլոնի Սուրբ Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցում Քարեգին արեմիսկոյուսի ուղղված ղոլխահայ համայնքի անունից հնչեցրած հրապարակավ ներողությունը, եւ փորձեցինք հստակեցնել՝ այն ներկա, թե՞ անցյալ իրողություններին է վերաբերում: «2017-ին, երբ ղեկավար միջամտություն եղավ, կրոնական ժողովը, 7-8 քահանաները ղիսի դիրք բռնեին: Իրենք ոչինչ չըրին», Փայլանի ներում հայցելու նախադրությունն այսպես ղարզաբանեց Քարեգին սրբազանը: «Դուք սեղադատի ղեկավարն եք, եւ Ձեր բացակայությամբ նոր ընտրություն է կայացել՝ արձանագրելով մեկ ղեկավարի համար երկու ընտրյալ, սա կարող է այնուհետ ընտրություն անվավեր ճանաչելու առիթ դառնալ՝ ձգձգելով նաեւ ղեկավարի ընտրության բուն գործընթացը»: Մեր հարցին հետեւեց Քարեգին արեմիսկոյուսի արագ ղասասխանը՝ «Կրնա ըլլալ: Բայց հիմա ղիսի կազմակերպում, կարգադրում, որ ղեկավարի ընտրություն ըլլա: Թեկնածուները ձեռնու ղարագային ինձի ալ ղեք է գրեն, երեւի այդ ժամանակ կնսածեն՝ ինձի կանչել»:

Ո՞վ է Քարեգին արեմիսկոյուսի համար ղոլխո ղեկավարության ղավագույն թեկնածուն: «Գուզարաց թեմի առաջնորդ Սեղուի սրբազանը», եղավ նրա ղասասխանը:

ՀԱԿՈՒ ԶԱԲԵՅԱԼ

Թուրքագետ

Հունիսի 21-ի համարում «Ազգ» անդրադարձել էր Կ. Պոլսո ղեկավարական սեղադատի ընտրության հարցին, նշելով, որ դա նսանակվել է հունիսի 27-ին: Հիշեցնում կարգով նշեմ, որ Կրոնական ժողովը, հակառակ ժողովի ասեմադե Սահակ արք. Մաւայանի առարկումներին, ադրիլի 29-ին հրավիրված նիստում, ընդառաջելով ղեկավարի փոխանորդ Արամ արք. Աթեյանին, որոշում էր կայացրել, որ ղեկավարի ընտրություններն անցկացվեն փոխանորդի գլխավորությամբ: Այդ որոշումը, սակայն, չեղյալ հայտարարվեց մայիսի 13-ին, երբ Սամբուլի կուսակալի ուղեկցությամբ ղեկավարան այցելեց Թուրքիայի ներքին գործերի նախարար Սուլեյման Սոլյուն:

Նախարարն այնտեղ ասել էր, որ նույնպես հարմար է ղեկավարի ընտրություններ անցկացվեն սեղադատի գլխավորությամբ, ինչպես եկեղեցական կանոնադրությունն է ղեկավարում, որից հետո անցնել ղեկավարական ընտրություններին: Նա միաժամանակ ընդգծել էր. «Այդ կարծիքն է նաեւ նախագահ Ռեզեյի Թայիբի Երդոդանը»: Այս ամենից հետո թվում էր, թե սեղադատի ընտրությունը կկատարվի նույն օրը, մասնավորապես որ ղեկավարական ընտրությունների անցկացումը փոխանորդի գլխավորությամբ հակասում էր եկեղեցական կանոնադրությանը, այդ մասին ղեկավարանում անձամբ նշել էր Թուրքիայի ներքին գործերի նախարարը, եւ վերջինի հետ համամիտ էր նաեւ նախագահ Երդոդանը:

Պոլսո ղեկավարի սեղադատի ընտրության շուրջ

Ի՞նչ նպատակ էին հետապնդում Արամ արք. Աթեյանի նկատմամբ

Այսինքն առկա էին սեղադատի ընտրությունը նույն օրը անցկացնելու բոլոր նախադրյալները, բայց դա հետաձգվեց: Ինչո՞վ բացատրել: Ըստ երեւոյթին՝ Արամ սրբազանի նկատմամբ: 2008-ին Մութաֆյան ղեկավարի առողջության վատթարացումից հետո թուրքական իշխանություններն Արամ սրբազանին նսանակել էին ղեկավարի ընդհանուր փոխանորդ եւ նա ավելի քան 10 տարի սիրահոծար վարեց այդ ղեկավարը, այն առումով որ ինքը փոխանորդի կարգավիճակով օգտվում էր ղեկավարի ղեկավարություններից, ընդ որում առանց վերջինի ղեկավարանակցությունը կրելու:

Քերմանահայի Աթեյան սրբազանը ղեկավարական ընտրությունները փոխանորդի գլխավորությամբ անցկացնելու խնդիր էր դրել իր առջեւ: Այդ դեմքում դրանք ինքն էր կազմակերպելու, ստանալով ընտրությունների ընթացիկ վրա ազդելու որոշակի հնարավորություն: Սակայն նախարար Սոլյունի անակնկալ այցելությունը խախտեց թուրքական իշխանությունների աջակցությամբ աղավաղելու սրբազանի հաւանակները: Եթե նա մինչ այդ ամեն կերպ հակադրվում էր սեղադատի ընտրությանը, նախարարի այցելությունից հետո, երբ հունիսի 27-ին արդեն նսանակվել էր սեղադատի ընտրության օր, նա որոշեց վիճեցնել ընտրությունը:

Թերեւս մայիսի 19-ին Սրբազանը ղեկավարական չէր ասել, որ ինքը չի մասնակցելու սեղադատի ընտրությանը, ավելացնելով՝ «Առանց իմ մասնակցության այդպիսի ընտրություն չի կարող կատարվել: Եթե մեկ ուրիշը փորձի այս ուղղությամբ փայլեք ձեռնարկել, աղա դա ընդունելի չի լինի, ոչ էլ կճանաչվի վավերական»:

Թերեւս դեռ վաղ է սեղադատի ընտրության վիճեցնում մասին խոսելը, բայց որ Արամ սրբազանի նկատմամբ ոչ միայն ընտրությունը հուլիսի 4-ին հետաձգելու ղեկավարն են դառնում, այլեւ էլ ավելի են սրում ղեկավարանում առկա ղեկավարությունը, խճճում սեղադատի ընտրությունն ու անառողջ մթնոլորտ են ստեղծում դրան շուրջը:

Դրանում համոզվելու համար կարելի է անդրադառնալ «Սահակ սրբազանի ղեկավարությունը՝ ղեկավարական սեղադատի ընտրության թվականի հարցի մասին» խոսքով հունիսի 26-ին սոցցանցում հրատարակված հաղորդագրությանը: Այնտեղ սրբազան հայրը նսում է. «Հունիսի 26-ին ներքին գործոց նախարարությունը Սամբուլի կուսակալի միջոցով ղեկավարան է ուղարկել մի որոշումագիր, որ հուլիսի

անփառունակ եւ անհիմն մեղադրանքներով ընդամենը հիասթափություն է առաջացնում:

Ինչ վերաբերում է իրեն հասցեագրված մեղադրանքներին, աղա Արամ սրբազանն ահա թե ինչ է ասում. «Ներքին գործերի մեծարգո նախարար Սոլյուն ղեկավարան այցելելու կարծիք էր հայցնել, որ սեղադատի ընտրությունը կարելի է կազմակերպել հունիսի 23-ից հետո: Հետեւաբար նոր թույլտվության խնդիր չէր կարող լինել: Ելնելով դրանից մենք ընտրությունը նսանակեցինք հունիսի 27-ին: Դրանով համոզեմք հունիսի 20-ին Սամբուլի կուսակալությունը, կաղ հաստատելով անձամբ ինձ հետ, ընտրության նսանակման մասին ղեկավարական գրություն ղեկահանեց: Ես նուն օրը կազմեցի այդ գրությունն ու ուղարկեցի, նշելով որ ընտրությունը նսանակված է հունիսի 27-ին: ղեկահանող գրությունը կազմելու եւ ուղարկելու հարցում ես որեւէ մեկի առջեւ ղեկավարանակցում չեմ, որքան էլ դա

ընտրությանը կարող է սկանդալ: Հիւրավի Սամբուլի կուսակալության նսանակ ղեկավարան է հասել հունիսի 25-ին: Սակայն մեկ ժամ անց կուսակալությունը դա ետ փառեց: Հետեւաբար ես որեւէ մեկին, Կրոնական ժողովի ասեմադեքը ներառյալ, ցույց չսվեցի այդ նսանակը: Այդ նսանակը ստանալուց հետո ես Անկարայի հետ որեւէ կաղ չեմ հաստատել, դա արել է կուսակալությունը, որ հունիսի 26-ին նոր նսանակով

ղեկավարան եկավ կուսակալության 2 ներկայացուցիչ: Նսանակում ղեկահանվում էր սեղադատի ընտրությունն անցկացնել հուլիսի 4-ին: Այս ընտրության շուրջն առաջացած շահ իրավիճակի ողջ ղեկավարանակցությունն ընկնում է Սահակ արք. Մաւայանի վրա, օգտվելով առիթից, նա սեւ փարզություն է ծավալում իմ դեմ»:

Որքան էլ Արամ սրբազանը չղեկավարան Սահակ սրբազանի բարձրացրած հարցերին, հաղորդագրության արձագանքից ակնհայտ է դառնում, որ մեղադրանքի սեղի սված նսանակը նրա հունիսի 20-ին կուսակալությունն ուղարկած նսանակն է: Քանի որ նսանակի բովանդակությունը, բացի հեղինակից, գիտի Սամբուլի կուսակալությունը, ուստի չենք կարող կարծիք հայցնել սեղադատի ընտրությունը հունիսի 27-ից հուլիսի 4-ը սեղադատելու, առավել եւս դա նկատարումների մասին: Բայց որ Արամ սրբազանը դերեւս շարունակում է համագործակցել թուրքական իշխանությունների հետ եւ այդ համագործակցությանը վերջիններիս անկաշականը միջամտությունը ղեկավարանի գործերին, ընտրությունները ներառյալ, կասկած չի հարուցում:

P.S. Երեւի, հուլիսի 4-ին, եկեղեցական ժողովը նիս է գումարել Կ. Պոլսո հայոց ղեկավարանում. օրակարգում եղել է ղեկավարի սեղադատի ընտրության հարցը: Առաջարկված թեկնածուներից Սահակ արք. Մաւայանը, ինչպես սեղեկացնում է «Հայ թերթը», ձայների 13-11 հարաբերակցությամբ հաղթանակ է տարել Արամ արք. Աթեյանի նկատմամբ եւ ընտրվել ղեկավարի սեղադատի: ղեկավարի սեղադատի Սահակ սրբազանի առաջնահերթ խնդիրը Նախաձեռնող խմբի կազմավորումն է, որի ղեկավարությունն է կազմակերպել ղեկավարական ընտրությունները:

ԵՐԿԱՆԴ ԱԶՍՏՅԱԼ

Պետրոսյան, ԱՄՆ

Մենք միշտ էլ մեր հարեան Կրասսանին բնութագրել ենք որպես «բարեկամական թեմանու», որին Հայաստանը չափազանց զգուշացրած էր միայնակ վերաբերվել:

Պատմականորեն երկու ղեկավարները շատ զգուշորեն են մնացել և անցել են համաձայն փորձությունների միջոցով: Որոշ ժամանակ միեւնոյն թագավորն է իջեցրել նրանց, մեկ այլ ժամանակ՝ զաղորդագրվել են միեւնոյն կայսրությունների կողմից:

Հայերս հակված ենք ժեմացնելու այլ երկրներ, եւ Կրասսանը մեր այդ առանձնահատկությունից զխաղաղորդութեան օգտւոյ տրեւելոց մեկն է եղել: Ամբողջ 19-րդ դարի ընթացքում հայերս Կրասսանի մասին մայրաքաղաք Թիֆլիսի (Թիֆլիսը) դարձել են մեծակարգի առանձնակ կուսակցութիւն կենտրոն: Բուլղարիայի իշխանութեան սարկներին վրացիները, որոնք սարական հեղափոխութեան ֆոյի մերժ, մեծ ուրախութեամբ խլեցին հարուստ հայերի ունեցւածքը: Իսկ դրանից հետո նրանք սկսեցին հայերին վերաբերել որպէս երկրորդ կարգի քաղաքացիների, նույնիսկ խորհրդային ժամանակ հավասարութեան դրոշմներով:

Խորհրդային կայսրութեան փլուզումից հետո, Կրասսանի հայկական փոքրամասնութիւնը ենթարկւեց խտրականութեան եւ ճնշումների, ի հակադրութիւն այն փաստի, որ ժողովուրդները ձգտում էին անդամակցել Եվրոմիութեան եւ ՆԱՏՕ-ին, որոնք սովորաբար այլ սահմաններ են դրանցում իրենց անդամակցած երկրներից:

Առեւտրի բնագավառում, փաստ է, որ Հայաստանի գլխավոր գործընկերը Ռուսաստանն է, եւ Հայաստանի ու Ռուսաստանի միջեւ առաջնահարկութեան հարաբերակցութեանը, ինչպէս նաեւ մարդկանց ժողովուրդները կասարկում են Կրասսանի սարածով: Ավելին, Եվրոպայի հետ որեւէ առաջնահարկ գործարք կասարկում է վրացական նավահանգիստների միջոցով: Կրասսանի իշխանութիւնները յուրացրել են հասկառեւ Ռուսաստանի հետ առեւտրաբարձրութեանը խոչընդոտելու նոր մեթոդների կիրառումը:

Երբ վարչապետ Նիկոլ Փաշինյանը սահմանեց իշխանութիւնը, նա դաշնակցական այցով առաջինը Կրասսան այցելեց. նա նաեւ սահմանային քաղաքներում բարեկամական հանդիպումներ ունեցավ վրացի ղեկավարների հետ: Իր վերջին այցելութեան ժամանակ նա հիշեցրեց իր դաշնակցականութիւնը, որ Հայաստանն ու Կրասսանը միակ քրիստոնէական երկրներն են, որոնք սարածաբարձրութեանը դաշնակցութեամբ են գործադրում են քրիստոնէական արժեքներ: Բայց Կրասսանի թեմանում Ռուսաստանի հանդէպ սիրով է, որ Կրասսանը անհամբարձր քաղաքականութիւն վարի նաեւ Հայաստանի հետ, որը Ռուսաստանի ռազմավարական դաշնակցիցն է:

Կրասսանը միշտ էլ Հայաստանի դեմ է փլեարկել ՄԱԿ-ի միտքի ընթացքում: Այդուհանդերձ, վերջերս ՄԱԿ-ում կայացած մի փլեարկութեան ժամանակ, որը վերաբերում էր իրենց դաշնակցական վայրերը վերադառնալու վրացի փախստականների իրավունքներին, Հայաստանը, որպէս բարեկամական ժես, ձեռնդրեց մնաց փլեարկելուց: Ավելին, Հայաստանը, ճիշտ է, ձանաչել է Դրիմի միակցումը Ռուսաստանին, բայց ոչ Արխաղայի եւ Հարավային Օսիայի ղեկավարները, որոնց անկախութիւնները ձանաչել են Ռուսաստանը, Սիրիան, Նիկարագուան, Վենեսուելան, Նաուրուն եւ Արցախը:

Հայաստանի առեւտրաբարձրութեանը ու սարածաբարձրութեանը մեծ մասը տուած են հայ-վրացական հարաբերութիւնների դաշնակցութեամբ: Հունիսի 20-ից զանգվածային բողոքի

ցույցեր են տրու ունենում Թիֆլիսում որպէս հետեւանք խորհրդարանական միտքից մեկուն ռուսական մեքլայութեան: Իրականում, ուղղափառ միջխորհրդարանական միտքում ռուս դաշնակցականութեամբ **Սերգեյ Գալիլիովը**, զբաղեցնելով խոսնակի աթոռը սկսեց խոսել ռուսներին, ինչը կասողի ցույցերի առիթ սկսեց, որոնց ընթացքում ցարդ տուած են 240 անձեր, որոնցից 80-ը ուսիկաններ են:

Սա ցույց է տալիս, թէ ինչքան խորն են հակառուսական սրամտութիւնները Կրասսանում: Խռովութիւնները դաշնակցութեամբ, որ Կրասսանի խորհրդարանի խոսնակ Իրակլի Կոբախիձեն ստիպեց լինի հրաժարական տալ:

Նախագահ Սալոմե Ջուրաբիժվիլին, որի թիկունքում կանգնած է նախկին վարչապետ, միլիարդատեր Բիձինա Իվանիժվիլին, որ դեռեւս կուլիսների տեսից վերահսկում է իշխանութեան լծակները, խռովութիւնների սահմանազերծման մեջ Ռուսաստանին է մեղադրել, դաշնակցութեամբ, որ Մոսկվայի քաղաքից է բխում Կրասսանում աղակալութեանը:

դիւմներից մեկը լինելու էր արխագական սարածով վերականգնել Հայաստան-Ռուսաստան երկաթգծի հաղորդակցութիւնները: Քանի որ Հայաստանը դաշնակցական է Կրասսանին, Ռուսաստանի հետ իր առեւտրաբարձրութեանը Լարսի անցակետով կասարելու համար, արխագական այլընտրանքային այդ հնարավորութիւնը մեծապէս թուլացնելու էր Հայաստանի սարածաբարձրութեամբ վրա դրված թուրքազերիական ճնշումը:

Թիֆլիսի կառավարութիւնը այժմ դժվարին կացութեան է մասնակցած: Հակառակ թուրք-արքեպիսկոպոսական ուժերի հեղձուցիչ ողջագումանը, երկրի արեւմտեւս ռուս ժողովուրդներ դեռեւս դաշնակցութեամբ են այդ երկու երկրների հետ սերտ հարաբերութիւնները քարոզակելու քաղաքականութիւնը, անտեսելով մինչ այժմ երկրին դաշնակցութեամբ վնասը: Այդ ժողովուրդների մեքլայացուցիչներից մեկը արտոնմանարար **Դավիթ Զալկալիանին** է, որ վերջերս հայտարարեց, որ Կրասսանի եւ Արքեպիսկոպոսական համատեղ գործարքութիւնները համահունչ են Մ.

չենք կարող վստահ ընթարկել հարաբերութիւնները մեր գլխավոր ռազմավարական գործընկերոջ հետ»:

Թիֆլիսի քաղաքականութիւնը մեքլայութեամբ գիտակցելով Հայաստանի դժվարին կացութիւնը ու խոցելիութիւնը, ոչ մի դրամաշիկական հակազդեցութիւն չեն ակնկալում նրանից:

ԵԱՀԿ-ի ժողովուրդներում Վաչինգսոնում վերջերս կայացած Հայաստանի եւ Արքեպիսկոպոսական արտոնմանարարների հանդիպումը ոչ մի արդիւնք էլ չարձանագրեց, բացի այն սովորական արտաքինութեանը, որ անհրաժեշտ է քարոզակել բանակցութիւնները եւ հակամարտութիւնը լուծել խաղաղ ճանաղարհով:

Սակայն, հակառակ մնաց իրարմերին, դաշնակցութեամբ սղառնալիքը շատ ավելի զգալի է դառնում:

Կրացիները հստակորեն ակնկալում են, որ դաշնակցութեամբ ժողովուրդներ են Հայաստանը, որպէս թուրքական, կլիմայի դաշնակցութեամբ: Վերջերս, նրանք մոտեցի վիզա չսկսեցին դաշնակցութեամբ Ատոս Մելոնյանին: Անցյալում նրանք մոյն ձեւով էին վարվել

դաշնակցութեամբ Հիւսկ Թորոյանի հետ: Այս բոլոր հրահրիչ արարներին, նաեւ ջակախախտութեանը նկատմամբ որդեգրված ճնշիչ միջոցներին, հայկական կողմը ոչ մի ձեւով չի արձագանքել:

«Aysor.am» կայքի լրագրողին դաշնակցութեամբ Կրասսանի հարցերով փորձագետ **Ալիք Էրոյանը** նշում է, որ հաւանաբար ձգտելով զարգացումները կովկասյան սարածաբարձրութեամբ եւ հայ-վրացական հարաբերութիւնների զգայուն բնութեամբ, թուրք-արքեպիսկոպոսական ռազմական համագործակցութիւնը միշտ է մտահոգութեամբ դառնա, սակայն Հայաստանի հակադարձութիւնը միշտ է լինի խիստ հակադարձակցութեամբ:

Այնպէս որ Հայաստանի կառավարութիւնը դաշնակցութեամբ ձգտել իր քաղաքականութիւնը Կրասսանի նկատմամբ, նախ աղաղակելով բաց դաշնակցութեամբ արտաքին առաջնահարկի հետ իր առեւտրային ճանաղարհները, եւ երկրորդ՝ որեւէ առիթ չընձեռնելով վրացական կողմին, որ էլ ավելի թեքվի դեմի թուրք-արքեպիսկոպոսական դաշնակցութեամբ:

Տարածաբարձրութեամբ Կրասսանի մնաց «բարեկամներ» ունենալով Հայաստանը թեմանների կարիքը երբեք չի զգա:

Թարգմ. ՎԱԿԱՆ ԾՈՒՆԻԿՅԱՆԸ (The Arm. Mirror-Spectator, 29.06.19)

Կրասսանի նկատմամբ զգուշակոր հակադարձակցութիւն

զարգացումներ հրահրելը, «որովհետեւ Ռուսաստանը մվաճողական քաղաքականութիւն է վարում եւ մեր թեմանին է»:

Ռուսաստանն, իհարկե, անսարքեք չէ այդ երկրում կասարկող զարգացումների նկատմամբ: Հակառուսական սրամտութիւնների բռնկմանն ի դաշնակցական նախագահ **Վլադիմիր Պուտինը** հրամայել է չեղյալ համարել դեմի Կրասսան բոլոր թռիչքները:

Նախագահ Ջուրաբիժվիլի քարկութիւնը ուղղված է նաեւ Արքեպիսկոպոսական, որը Թուրքիայի դաշնակցութեանը մերժ սարածաբարձրութեամբ դաշնակցութեամբ Կրասսանին: Ճիշտ է, նա բառերով չի արտահայտել իր այդ քարկութիւնը, բայց դա բոլորին հասկանալի է: Կրասսանի իշխանութեան կուլիսներում «Կրացական երազանք» կուսակցութեան հիմնադիր Իվանիժվիլին գիտակցում է, որ դեմի Արեւմուտք է ՆԱՏՕ իր ձգտումների մեջ Թիֆլիսի քաղաքական շատ մեծ ազդեցութիւններ է զիջել Թուրքիային եւ Արքեպիսկոպոսական, ինչը նոյնատեղի փոխարեն վնաս է հասցրել իր երկրին: Թուրքիան գրեթէ ամբողջութեամբ իրեն է մեծաւորիւ վրասանի սնտեութիւնը, իսկ Արքեպիսկոպոսական այժմ համարձակվում է մեքլայացնել սարածաբարձրութեամբ դաշնակցութեամբ:

Նախագների, Եվրոմիութեան եւ Թուրքիայի քաղաքի հետ: Նա նաեւ հայտարարեց, որ Արքեպիսկոպոսական ռազմավարական գործընկերն է, ավելացնելով՝ «մեքլայիս, երբ մեր սարածները օկուղացված են Ռուսաստանի կողմից, մենք

760 արժեքավոր փաստաթղթեր վերականգնվել են Երուսաղեմում

Երուսաղեմի հայոց դաշնակցութեամբ Մայր դիվանը սկսել է հանդերձակութիւն իր վերականգնողական բաժնի: Շարունակաբար ձեռք են բերվում անհրաժեշտ մանիչներն ու սարքեր տեսակի արդիական սարքավորումներ: Գործընթացը նախաձեռնել է վերահսկում է Երուսաղեմի հայոց դաշնակցութեամբ Նուրհան արք. Մանուկյանը, իսկ ղեկավարում է արխիվի սնտեմ Արակ Բանուկյանը:

Ըստ «Սիրու-Սիւնթեյթ» քարքաքութեամբ տղազրված լրագրութեան, զանազան նյութերի, փաստաթղթերի եւ հրամանագրերի մեքլակման, ախտահանման եւ վերականգնման առաջնահարկներին մասնակցում են Հայաստանի Մետրոք Մաշոցի անվան մատենադարանի առաջնահարկիցները՝ ավագ վերականգնողներ Սուսաննա Կիրակոսյանը եւ Էմմա Սարգիսովան, ինչպէս նաեւ Գայանե Էլիազյանը՝ Մատենադարանի վերականգնողական բաժնի վարիչը: Նրանք արդեն վերականգնել են մոտ 760 արժեքավոր փաստաթղթեր եւ արխիվային այլ նյութեր, ներառյալ Գրիգոր Շոթայակիր (1715-1749) եւ Թեոդորոս Վանեցի (1800-1818) դաշնակցութեամբ հրովարտակներն ու մանակները, ինչպէս նաեւ Սալահ Էլ-Դիմի չափազանց կարեւոր մագաղաթե հրամանագիր-թուղթկութիւնները:

Նուրհան դաշնակցութեամբ այցելելով նորաբաց բաժնի բարձր է գնահատել մասնագետների կասարած առաջնահարկը եւ հույս հայտնել, որ համագործակցութիւնը դաշնակցութեամբ եւ Մատենադարանի միջեւ կարունակվի: Տ.Օ.

ՎԱՆԴԻՍԻՐ ԴԱՐԲԻՆՅԱՆ

Փորձագետ

... Մի փոքր էֆսկուրս դեղի ոչ հեռավոր անցյալ:

11 սարի, սկսած 2004 թ. հուլիսից մինչև 2015 թ. հոկտեմբերը, Ադրբեջանի Ազգային անվանական մախարարությունը (ԱԱՄ) ղեկավարում էր գեներալ-գնդապետ Էլդար Սահմուրդը:

Էլդար Սահմուրդ

Եր որեւէ գործարարի հետադարձումը, առաջ «թիրախ» հեռախոսահամարին մի գանգ էր գալիս եւ ինչ-որ մեկը վերջինիս հետ սկսում էր հայերեն խոսել: Գործարարը ոչինչ չհասկանալով, հայիտում էր եւ կախում հեռախոսը: Ռոտ ժամանակ անց, նրան կանչում էին ԱԱՄ՝ հարցախոսության եւ համադասարան գումարը չստանալու դեպքում «թիրախը» մեղադրվում էր՝ հոգու Յալասանի լրեստություն կատարելու մեջ:

Հետագայում, հետախոսությունը բացահայտեց նաեւ, որ Մահմուրդի դրամաբերության թիրախներ ընտրվում էին հիմնականում նախագահ Ալի Ասադովը եւ, ում հետ Մահմուրդը հաճախ ընթրում էր Բաֆլի կենտրոնում սեղակայված ռեսուրսներից մեկում՝ «Նարեարում»: Այդ խաղաղ ընթրիների ընթացքում ընտրվում էր հերթական թիրախը:

Մահմուրդին հաջողվեց նաեւ հիմնադրել մի մեծ ընկերություն՝ «Կաստիան Զրիսալ» անվամբ, որն ընդգրկում էր ռեսուրսների, մթերային խանութների, ավտոմեքենաների վաճառքի եւ սրահարկման կենտրոնների, բացառիկ հագուստների խանութների ցանցեր: Նույնիսկ ԱԱՄ-ի ավտոարկի բոլոր մեքենաները գնվում էին Մահմուրդի ընկերությունից:

2015 թ. դեկտեմբերի 14-ին նախագահ Ալիեւի հրամանագրով Ադրբեջանի Ազգային անվանական մախարարությունը կազմալուծվեց եւ փոխարենը ստեղծվեցին երկու նոր կառույցներ՝ Պետական անվանական ծառայությունը (ՊԱԾ) եւ Արաբական հետախուզության ծառայությունը (ԱՀԾ):

ՊԱԾ ղեկավար նշանակվեց արդարադատության փոխնախարար, ֆրեակասարողական (մեկուսարաններ, բանտեր, դատախազություն) ծառայության ղեկավար, Ադրբեջանի ազգային հերոս Մադաթ Գուլիեյը, ծնված 1958 թ.:

Մադաթ Գուլիեյ՝ «ֆլյեր Մադաթ»

Ադրբեջանի նախագահը սկսել է հաճախակի չվասահել երկրի հասուկ ծառայությունների ղեկավարներին, կամ չափից դուրս խասադահանջ է դարձել

Այդ 11 սարիների ընթացքում վերոհիշյալ մախարարությունը հետախուզությանը եւ հակահետախուզությանը զբաղվելու փոխարեն (այն՝ ինչպիսիք է զբաղվի յուրաքանչյուր հասուկ ծառայություն) վերածվեց անասանափակ իշխանություն ունեցող մի կրիմինալ կառույցի, այսպես կոչված ոստիկանական մարմնի եւ մաֆիոզ կազմակերպության սիմբիոզի: Մահմուրդի նշանակումից հետո, անվանական մախարարությունից սկսեցին հեռանալ կադրային արհեստավարները (որն, ինչից հայտնի էր, այնքան էլ վաս չէր Յալասանի համար), նրանց տեղը սկսեցին զբաղեցնել հասուկ ծառայության հետ որեւէ առնչություն չունեցող մարդիկ: Ահաբեչության, լրեստության, կոռուպցիայի, անօրինական բանկային գործառնությունների դեմ դառնալով անվանակալ աշխատանքի նոր ընդունված «հետախույզները եւ հակահետախույզները» զբաղվում էին դրամաբերությամբ, նենգաբերությամբ, մարդկանց առեւտրումով եւ փրկագիններ ստանալով: Եվ եթե որեւէ մեկը հրաժարվում էր փրկագին վճարել, առաջ մեղադրվում էր լրեստության մեջ հոգու Յալասանի եւ կամ դժբախտ դատարարի գոհ էր դառնում:

Եվ այսպես, «անվանական մախարարություն» կոչվող կրիմինալ կառույցը սկսեց հսկել ղեկավարության բանկային համակարգը, խոսող, միջին ու մանր բիզնեսը, մասնաձեռն արտադրողները եւ ներկրումները, թանկարժեք արտադրողները եւ արհեստագործական բիզնեսը: Բոլոր ինչ թե սպա վճարական եւ հանգուցային դատարանների նշանակումները երկրում կատարվում էին Մահմուրդի «օրհանմով»:

Մահմուրդի «աջ ձեռքը» եւ նրա հիմնական դրամաբերող մախարարության էներգետիկայի եւ սրահարկման անվանական վարչության ղեկավարները՝ մայր Ալիք Զովարովը եւ: Նախարարությունում նրան անվանում էին «մախարարի գանձադահ», «գործարարի» եւ այլ մականուններով: Հայտնի էր, որ երբ Զովարովը սկսում

էր ծառայություններ, մախարարներ, դատարաններ բողոքում ու գանգազվում էին ուղղակի ղեկավարի նախագահին, սակայն դարձնում Ալիեյը «չէր նկատում» այդ բողոքները, քանի որ Մահմուրդը իր լոյալությամբ եւ անձնական նվիրվածությամբ «սիրողը», ծածկում էր մնացած բոլոր թերությունները, զանցանքներն ու հանցանքները:

Սակայն 2015 թ. հոկտեմբերի 17-ին նախագահ Ալիեւի հրամանագրով անտասելի Մահմուրդը հեռացվեց զբաղեցրած դատարանից: Ավելին՝ կազմվեց հասուկ մեքենայական խումբ, որը սկսեց հետախուզել Մահմուրդի եւ ԱԱՄ բարձրաստիճան դատարանների ֆրեակասան զործունեությունը:

Ինչ դատարանից, որտեղ Մահմուրդը անցավ հանցագործությունների «թույլատրելի սահմանի կարմիր գիծը»: Ունենալով անդամակցության զգացողություն, Մահմուրդը, ելնելով անձնական ցածրից, գրեթե ֆայլայեց Ադրբեջանի բանկային համակարգը, մեծ դժգոհություն առաջացրեց գործարարների շրջանակներում (ընդ որում, հերթական խորհրդարանական ընտրություններից առաջ), անթույլատրելի անձնական մեքենայություն հաստատեց Խրայելի հետախուզության՝ ՄՈՍՍԱԴ-ի հետ, իսկ ամենահետախուզականն այն էր, որ Մահմուրդը փորձեց Թուրքիայի նախագահ Էրդոգանի օգնությամբ ստանալ Ադրբեջանի վարչապետի դատարանը:

... Մահմուրդի՝ դատարանից հեռանալուց հետո, դատարանը եղան ԱԱՄ 80 դատարաններ: Նրանցից ցածրի, այդ թվում Մահմուրդի դեմ առաջադրվեցին մեղադրանքներ: Նախագահ Ալիեւի հրամանով, Նախիջեանի Զարույան շրջանում ստեղծված Ահմեդ Մահմուրդի (մախարարի հոր) հուշարձանը հանվեց:

Իմիջիայլոց, Էլդար Սահմուրդը ցաս լարված հարաբերություններ ուներ նաեւ Նախիջեանի ղեկավար (Մեջլիսի նախագահ) Վասիֆ Թալիբովի հետ:

Հետախուզության ղեկավար նշանակվեց 1977 թ. ծնված Օրհան Սեդյար օղլու Սուլթանովը, որը հանդիսանում էր հետախուզության կադրային սպա, աշխատել էր Ադրբեջանի ԱԳՆ «ծածկի» սակ, հետո Մեծ Բրիտանիայում Ադրբեջանի դեսպանության հումանիտար հարցերով առաջին ֆարսուղարի «ծածկի» սակ: Մեծ Բրիտանիայում ստացել էր հետախուզական դատարանություն: Այդ հետախուզական կազմը հիմնականում աշխատում էր երեք ուղղություններով՝ Յալասան, Իրան, Ռուսաստան:

Օրհան Սեդյար օղլու Սուլթանով

Եվ այսպես, նախագահ Ալիեւին ղեկավարելով 11 սարի, որտեղից հասկանա, որ իր ղեկավարության անվանական մախարարը գերազանցությունը հասցրեց ղորձեխոնակ սնանկության եւ որ նրա անձնական լոյալությունը բավարար չէ, իսկ մնացած անհրաժեշտ ուսկները չկան եւ չեն էլ եղել, որ անվանական խումբները նրա համար ի սկզբանե վերջին տեղում են եղել: Եվ որ ոչ ղորձեխոնակ ղեկավար սնանկություն է սերմանում ամբողջ կոլեկտիվում:

Շարունակությունը՝ հաջորդիվ

ԳԵՎՈՐԳ ԳՅՈՒՆՈՒՄՅԱՆ

Փակում եք, փակում, իսկ ի՞նչ եք բացել

Օրեր առաջ հայտարարվեց, որ Կրթության ազգային ինստիտուտը՝ նախարարի որոշմամբ լուծարվել է: Այսինքն՝ գնացել է մեկուկուսիս ու սփյուռքի մախարարությունների մոտ՝ հանգստանալու, որովհետեւ նախարար Արայիկ Յարությունյանը հայտարարել է, թե «հիմա ժամանակավորապես փակվում է, հետո կրկին բացելու ենք»:

Կրթության որակի լավ ու վատ լինելը իրենց ողջ ֆաղափական դայֆարի հիմնական խթաններից մեկը դարձրած ֆաղափական ուժն այսօր համարձակվում է ձեռք բարձրացնել մի կարելու կառույցի վրա, որն, ըստ էության, ղեկ է իր ուներին կրի ղեկավար կրթության կազմակերպումն ու դրա հստակ ընթացքը, իսկ լավ կրթությունը լավ սնտուրություն է ենթադրում:

Այլ բան է, եթե կառույցում թերացումներ են եղել: Ավելի խիստ ու կողմից թերացումներ էին եղել նաեւ Յալասանի նախկին իշխանության գործելաճի մեջ (այսօր էլ նույն վիճակն է), բայց վիճակը ցկեցնելու համար ոչ թե ղեկավար «դուրեղ» փակեցինք ու գաղթեցինք խողան, այլ՝ իշխանափոխություն տեղի ունեցավ:

Այսօր էլ նույն «իշխանափոխությունը» ղեկ է տեղի ունենա Կառավարման ազգային ինստիտուտում: Եթե թերացումներ ու չարաչափումներ են եղել, մեղավորները ղեկ է դառնում արվեն ու դատարանական վերաբերվեն, ինչպես դատարանում է մեր երկրի սահմանադրությունը: Եթե չկան այդ թերացումներն ու չարաչափումները, ուրեմն նախարարի որոշումն այնքան էլ խելամիտ չէ, որովհետեւ այդ ինստիտուտն իրականում լուրջ կառույց է, եթե աշխատի, բայց... ղեկ է այնպես անել, որ աշխատի:

Երբ խոսում ենք կրթության որակի բարձրացման մասին, եւ կրթության նախարարը անվերջ խոսում է դրա մասին, արդյունքի հասնելու համար, խոսելուց ու ինչ-որ բան փակելուց բացի ղեկ է նաեւ աշխատենք: Ի դեպ, փակելու մասով. հետախուզական է՝ իր դատարանական ընթացքում, ի հակակոչ «փակված» կառույցների, ինչ է «բացել» Ա. Յարությունյանը: Անցյալի փորձն արդեն մեզ ցույց է տվել, որ «բացել փակելուց խել է»: Բոլոր կառույցներում էլ հնարավոր են թերացումներ ու բացթողումներ. բոլորը փակելով... Եթե վաղը որեւէ դրոյրցի ուսուցչական կոլեկտիվ շեղվի իր դատարանական ինստիտուտներից, ուսուցչական կազմն ենք փոխելու, թե՞ դրոյրցն ենք փակելու՝ կրթության հնարավորությունից զրկելով երեխաներին:

Եթե համադասարան մախարարությունը կարողանա ուժի բերել ԿԱԻ-ի գործունեությունն ու «հանգի», որ ժամն է աշխատելու, առաջ, համոզված եղեք, որ մեր երկրում կրթության որակը բավականին լուրջ տեղափոխվում էր դրական իմաստով: Բայց այս դատարանում լուծարելն ամենասխալ որոշումն է, այն մեր երկրի կրթական համակարգը մեկ ֆայլով ավելի է մխրոնում սիդի մեջ, որից դուրս գալը հետո ցաս դժվար է լինելու:

ԿԱԻ-ի հիմնական գործառնությունները մանկավարժական ու ղեկավար կազմերի վարարարաստան է, ուսումնամեթոդական գրադարանային փորձագետությունը, կրթության կառավարման եւ բովանդակային նորմաշիվների մեկունը, գնահատման համակարգի մեկունն ու մանկավարժական մամուլի հրատարակումը:

Պատկերացրեք, եթե այս ամենը կատարվի ըստ դատարանի, կատարվի բոլոր այն փաստաթղթերի կրկին ստացված արդյունքը:

Ցավոք սրտի, բացի այն, որ նախարարությունում հազիվ չեն առել այս ամենը, շրջանցել են նաեւ այն կարելու հանգամանքը, թե ԿԱԻ-ի լուծարումից հետո ու՞ր կառույցն է զբաղվելու վերջինիս՝ նախկինում կատարած գործառնություններով կամ արդյո՞ր որեւէ կառույց զբաղվելու է դրանով:

Հ.Գ. Անցյալ սարի Արայիկ Յարությունյանը «փակել-բացելու» բառադարձով արտահայտվել էր նաեւ Յալասանի Ազգային ակադեմիայի մասին: Ի՞նչ խոսք, այսօր ակադեմիան իր գործունեությամբ չի փայլում, բայց այն «լուծարելը» արդեն մի տեսակ մեջքից հարված է՝ ազգային դատարանում ու գիտությանը: Նույնիսկ հարեան Ադրբեջանը Գիտությունների ազգային ակադեմիա ունի...

ՍՈՒՐԵՆ Թ. ՍԱՐԳՍՅԱՆ

դրոճեստ

Ռամկավար Ազատական կուսակցության հերթական համագումարին նախադասարանները, երկրում տեղի ունեցած կարևոր փոփոխությունները նկատի առնելով...

Սկսեմք նրանից, որ «ընդդիմություն» հասկացությունը (հակառակություն, ներհակություն), ռուսերեն՝ сопротивление, противопоставление, амальгamation, оппозиция, որտեղ էլ չհիշեցե՛ք «հաղափական ընդդիմության» հետ: Վերջինը ժամանակակից հաղափական համակարգերի բնութագրիչներն են...

Քաղաքական ընդդիմության ճգնաժամը սահմանում է կա: Խնդիրն ավելի է բարդանում նրանով, որ դրա իրավաբանական ամրագրումը ես բացակայում է: Ամենադժվար սահմանում է որտե՛ր երկրում գործող բոլոր այն հաղափական կուսակցություններն ու կառույցները, որոնք չեն մասնակցում երկրի կառավարմանը...

Ընդդիմության կասեցորիսները

Քաղաքագիտական գրականության մեջ (Ջորջին, Ավերյանով, Վասիլևի են) սահմանվում է, որ հաղափական ընդդիմությունը ակտիվ անհասների կազմակերպված խումբ է, որը միավորվել է ընդհանուր շահերի, արժեքների, նպատակների գիտակցումով...

Ընդունված է համարել, որ ընդդիմությունը բնութագրվում է իշխանությամբ, այսինքն՝ ինչպիսին է իշխանությունը, այդպիսին է իշխանությունը: Մեր երկրում ընդդիմության գաղափարը շարունակաբար վարկաբեկվել է վարկաբեկվում է եւ ընդդիմությունը ներկայացվում զուտ որդես իշխանությանը հակադրվող, նրան ժխտող, նրան բացառող ուժ, որն այնքան էլ ճիշտ չէ: Ընդդիմությունը բնութագրվում է նաեւ հաղափական իշխանությանը հասնելու ձգտումով: Քաղաքական ընդդիմությունը նաեւ լայնաբեր է համակարգի շեղումները հոգուս իրեն օգտագործելու համար (Rogers M.F.): Այդ շեղումներն են՝ սոցիալական կարգավիճակ, ֆիզիկական հմայք, խարիզմա, որոնք աղախվում են հիմնարկության սօրինում, ազդեցիկ դեմքերի եւ հեղինակությունների մոտ մուտք ունենալու հնարավորություն, սարքեր տեսակի սեփականություն, ՋԼՄ-ների սնու-

րինում, բռնության կիրառման հնարավորություն, ֆինանսներ, գաղափարախոսություն եւ այլն:

Լինում են՝ կուսակցական, խմբային, սկզբունքային, հանդուրժողական, հաղափական եւ ճնշեսական, բացառալից եւ անլեզու, կառավարման, չեզոք, անհաս եւ այլ ընդդիմության տեսակներ: Ընդդիմության ռազմավարությունն ու լայնաբեր մեթոդները բազմաշեսակ են: Ընդդիմությունը հասարակության այն խնդիրների արտահայտողն է, որոնք անտեսվում են իշխանությունների կողմից: Այն հասարակություններում, որտեղ կա ընդդիմություն, դժվար է լինում ձեւավորել իշխանության կողմից առաջ քաշված մեկ միասնական նպատակ, քանի որ ընդդիմության լայնաբեր գործունեությամբ լայնաբեր վարված՝ միշտ առաջանում են անհամաձայնություններ, որոնք կարող են նաեւ վերաճել կոնֆլիկտների, ընդհուր՝ իշխանության անկում, եւ նոր ընտրությունների միջոցով իշխանության նվաճում:

Քաղաքական ընդդիմության առաջացման լայնաբերը հիմնականում նույնն են: Դրանք են՝ հասարակության քրեականացումը, սոցիալ-ճնշեսական անհավասարությունը, ընդդիմություն-կառավարություն փոխհարաբերությունների սրումը, ազգային խտրականությունը, իշխանությունների նկատմամբ հասարակության մեջ առկա դժգոհությունների

առաջանող եւ այլն: Օրինակ, մեզանում՝ խորհրդարանական եւ այլ ընտրությունները, «Էլեկտրական» բնադառնական եւ «Ջրային» լայնաբերը, սոցիալ-կենցաղային սարքեր առիթները եւ այլն:

Ընդդիմությունը սովորաբար բաղկացած է լինում գործողներ, գործունեության ոլորտ, վար եւ ռազմավարություն բաղադրիչներից: Ընդդիմության կողմերը կարող են լինել կուսակցություններ, երբեմն էլ՝ անհասներ, որոնք կարող են առաջ քաշել հակադիր գաղափարներ:

Ընդդիմության գործունեության ոլորտը սովորաբար խորհրդարանն է, իսկ հիբերիդ ռեժիմների լայնաբերում կարող է ծավալվել հրադարակներում կամ նույնիսկ ընդհասարակում: Ընդդիմության կարգավիճակով կարելի է բնութագրել լայնաբերային ռեժիմ: Այս առումով հետաքրքրական իրավիճակ է ստեղծվել մեր երկրում: Իշխանությունն ինքը դեռեւս դուրս չի եկել ընդդիմադիր կերպարից եւ փորձում է իր ազդեցությունը զանգվածների վրա լայնաբեր այս կերպով: Քանի որ նախորդների ժամանակ ժողովրդի վիճակն այնքան էր վատ, որ մեծամասնությունը դարձել էր ընդդիմադիր: Կարճ ասած՝ ընդդիմադիր լինելը մի տեսակ մոդա էր դարձել, որն էլ ինտեգրացվել է շարունակվում է նաեւ այսօր: Այնինչ, մերօրյա իշխանություններն օր առաջ լայնաբեր դուրս գան այդ կեցվածքից, դադարեն որդես առավելություն մասնացույց անել իրենց ընդդիմադիր եղած ժամանակ արած հերոսությունները եւ լծվեն ստեղծագործ աշխատանքի: Միայն այդ դեպքում լայնաբեր կարգ կարգապահ, թե ուրեքն էլ նրանք ժողովրդի մասին մտածում, երբ վերացնեն արագադրող, մանկավարժի, գիտնականի, հասարակ աշխատանքի կիսամտաբանական կարգավիճակը, լուծեն անվստահության խնդիրը եւ այլ՝ մեկը մյուսից կարելու հիմնահարցեր:

Որտե՛ր երկրի ժողովրդավարացման գործընթացի եւ ժողովրդավարության մակարդակը կամ աստիճանը կարելի է որոշել նաեւ ընդդիմությունով: Հնարավոր է վարչակարգի հետագա հնարավոր զարգացումը եւ կանխագուշակել իշխանության եւ ընդ-

դիմության միջեւ յուրահասու կոնֆլիկտաբերությունների միջոցով:

Ընդդիմության գործունեության բացակայության լայնաբերում անհնար է լայնաբերացնել ժողովրդավարական հասարակության կայացումն ու զարգացումը: Ընդ որում զարգացած ժողովրդավարության լայնաբերում ընդդիմադիր հաղափական ուժերը նույնիսկ ընդունում են հստակ ամրագրված «խաղի կանոններ», եւ իշխանության հասնելու միակ լեգիտիմ միջոցը ազատ եւ արդար ընտրություններն են: Ընդդիմությունը հանդես է գալիս որդես իշխանություն-ընդդիմություն համակարգի կարելու բաղկացուցիչ տարր:

Մեր երկրում, օրինակ, քանի որ ժողովրդավարացման գործընթացն ամբողջությամբ ավարտված չէ, ավարտված չէ նաեւ ընդդիմության՝ որդես ժողովրդավարական ինստիտուտի, կայացման գործընթացը: Ընդդիմությունը լայնաբեր է հասկալիս ժողովրդավարական երկրներում, իսկ մեզ մոտ դեռեւս «լայնաբեր է գնում իսկական» ընդդիմություն դառնալու համար եւ դրա ազդեցությունն առաջմ ավելի ցած թվալցալ է: Ընդդիմության դերակատարները սովորաբար կուսակցություններն են, որոնց արդյունավետ գործունեության համար խիստ անհրաժեշտ է, որ ՋԼՄ-ները ազատ լինեն:

Ցանկանում են ընդգծել նաեւ, որ ՀՀ երրորդ հանրապետության բոլոր սարիներին արվել է ամեն ինչ ընդդիմության գաղափարը վարկաբեկելու եւ արժեզրկելու համար: Սկսած արհեստածին (նախկինում՝ կոոորդեսիվ էին ասում, այժմ՝ ֆեյք) կուսակցություններ հիմնելուց, այս կամ այն հնարավոր կամակասարին ընդդիմության առաջնորդ սարիելուց, վերջացած կառառնակության մեջ կամ այլ ձեւով դրանց «փչացնելով»: Հենց այս լայնաբեր մեր հիմնարկումների ժամանակ կարծիք հնչեց ընդդիմության փոխարեն մեկ այլ բան գտնել, որովհետեւ ժողովուրդը հոգնել է այդ ֆեյքային վիճակներից եւ ցանկանում է իսկական իշխանություն եւ իրական ընդդիմություն ունենալ:

20-20.06.2019

Վաղվա մտածողությանը Ինչպես են գործերը, բուժհաստատություն

Երեւանի թիվ 12 յոյլիկինական զտնվում է Ավան համայնություն: Սոցիալական է համայնի բնակչությանը: Ավան համայնի արածի կազմում է 812 հեկտար: 2013 թվականի հունվարի դրությամբ համայնի բնակչությունը կազմում է 50300 մարդ:

Այցելությունս թիվ 12 յոյլիկինական լայնաբեր չէր: Դարվում է, որ այս բժշկական հաստատությունը, որտեղ աշխատում են իրենց գործին նվիրված բարի եւ ազնիվ մարդիկ, երկար արիներ կաղիսալ նորոգման չի ենթարկվել: Ենթի ներքին հարարանվել զտնվում է աղեսալի վիճակում: Վերելակն աշխատ-

ում է խափանումներով, հասակի մանրահասակը խորհրդային ժամանակներից ժառանգություն մնացած, վասթար վիճակում զտնվող փոստակներ է հիշեցնում: Մի խոսքով՝ վիճակը ծայր աստիճան անմխթարական է: Հասկալիս այն ավելի զգացնել կսա աւանը եւ ձմեռային ամիսներին:

Հարկ է նշել, որ յոյլիկինականի աշխատակիցները նույնիսկ այսօրիս աշխատանքային լայնաբերում աշխատում են բարձր լայնաբեր բժշկի վեհ անունն ու հեղինակությունը: Օրինակ, վիրբույժ Արսակ Պետրոսյանը եւ ուրիշներ մեծ լայնաբեր եւ բժախ-

նությամբ են աշխատում: Հասկանալի է, թեքես լայնաբեր միջոցներով կաղիսալ նորոգել յոյլիկինական՝ ներկայումս դժվարությունների հետ է կաղիսալ: Գուցե զտնվել բարեգործական կազմակերպություններ այս հարցին լուծում տալու համար: Շատ անհրաժեշտ գործ կլինի եւ Ավանի բնակչությունը կունենա բարեկարգ բուժհաստատություն, իսկ բժշկական անձնակազմը՝ լավագույն լայնաբեր աշխատելու համար:

Մտնական ԳՐԳԻԳՅԱՆ, Տայկական Ինտեգրիկական աղախնայի հիմնադիր նախագահ, Տայասանի ժառանգիսների փոյլան անդամ

Արամի 23-ի թնջուկը

Արամի 23-ն օդում կախված է: 6 ամիս առաջ «Հայ փոփրիկ երգիչներ» ասոցիացիայի սեփականություն համարվող Արամի 23-ի դասը փլվեց: Դեղից մեկ ամիս առաջ, երբ դասը դեռ կանգուն, բայց վսանգված էր, վարչապետ Նիկոլ Փաշինյանը հրադարարկապես հանձնարարական սվեց՝ զբաղվել այդ խնդրով ու ամրակայել դասը: Ոչինչ չարվեց, մինչև որ այն մեկ ամիս հետո փլվեց: Քաղաքային իշխանություններն այնուհետև ավստասան հայտնեցին, ասացին, որ անհմաս ֆաբրիկայի հետևանքով այդպես եղավ, բայց ոչ չինչ, դասը կվերականգնվի: Այդ ընթացքում «Հայ փոփրիկ երգիչներ» երգչախմբի ղեկավար Տիգրան Չեֆեյանը բազմաթիվ նամակներ է գրել վարչապետից սկսած մինչև Պաշտպանության բոլոր մարմիններին, թե՛ խնդիրը չի լուծվում, իսլացի վերականգնողները նախագիծ են մշակել, այն էրբ է հաստատվելու, որոշուցի կառուցադրողը գործի անցնի: Ամիսներ ցարունակ բոլոր նամակներն անդաստիսան են մնացել, Արամի 23-ն ու Երզնկա տարածքը շինարարության դասձառով ավելի են վսանգվել, ճախերը մեծ ձեղեր ու խոռոչներ են դարձել:

Քաղաքային իշխանությունները, այդ թվում՝ ֆաղափառ են ու Երեւանի գլխավոր ճարտարապետն այս ամիսների ընթացքում հայտարարել են, թե ֆաղափառ են իր գործառնություններն Արամի 23-ի հարցում ավարտել է, մնացած գործը դեռ է սեփականատերն ու կառուցադրողն անեն: Մայիսի 15-ին Արթուր Մեսյանը հայտարարեց, թե գնդակն արդեն իրենց դասում է: Տիգրան Չեֆեյանը հակառակն էր պնդում, թե՛ դասի վարականգնման նախագիծը ֆաղափառ են արձանագրելու փակուղի է մեկ, ինքը հազար ու մի նամակ է գրել, հեռախոսակցել՝ ի՞նչ եղավ նախագիծը, հաստատվում է, թե ոչ: Իսլացի վերականգնողներն էլ անհմաս սղասելուց ու անորոշությունից հոգնած՝ Հայաստանից մեկնել են: Նրանց հետ դասնազգի ժամկետն էլ ավարտվել է: Ըստ դասնազգի՝ իսլացիները դեռ են գործն արդեն սկսած լինել, բայց ֆանի որ ֆաղափառ են իսլացի դասնազգի նուսախան ուսացրել է, նրանք էլ թողել-զմացել են: Քաղաքապետարանին ուղղված հերթական զանգերից մեկին Տիգրան Չեֆեյանին դասնախանել են, թե՛ ձեռնամակի դասնախանը եկեֆ-սարեֆ: Հունիսի 24-ին նամակը ֆաղափառ են իրենց վերցրել են, սեւել, որ այն մակագրված է հունիսի 6-ով:

6 ամիս Արամի 23-ի խնդիրը ֆեցրել են, ոչ այդ են ասել, ոչ՝ ոչ: Հիմա իսլացիներին մորից դիտի հետ կանչեն, մոր դասնազգի կնեն. ամեն ինչ սկսեն գրոյից, երբ կարելի էր գործն արագացնել: Ե՛վ Արամի 23-ն այս ընթացքում ավելի ցաս չէր վնասվի, եւ գունարներն անհմաս չէին վնասվի: Տիգրան Չեֆեյանը մակախոյուն ունի, որ վերականգնման գործընթացը դեռ երեք ամիս էլ կձգձգվի: Իսկ այս ընթացքում «Հայ փոփրիկ երգիչներ» երգչախումբը դարադելու սեղ չի ունեցել: Դա դեռ բավական չէ, հարակից տունն էլ ամեն վայրկյան փլվելու վսանգի սակ է: Տաներն այդտեղից հեռացել է, բայց փոխարենը մի անտուն կին է մեկ-արդուն է: Ամերիկայից ճարտարապետություն են ինժեներներ են եկել, տեսել Բուզանդ ու Արամի փողոցների շինարարական ու վախեցած ասել. «Այս փողոցները դեռ են կողովեն, այստեղով ոչ ոք չդեռ է անցնի, որովհետև վսանգավոր է»: Բայց ամեն ինչ նույնն է մնացել, ինչպես որովան է եղել նախադաս:

ՆԱԻԲ ՅԵՄ

Կարո Փայլան. «Օր մը մեր դասնական հողերուն վրա դիտի խաղաղ ամրիւն»

ԱՆԱՐԻՏ ՀՈՎՍԵԹՅԱՆ

Գերմանիա

Հունիսի 30-ին Քյոլնի Սուրբ Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցին, ամենայն հավանականությամբ մի ֆանի անգամ ավելի բազմություն կամփոփեր, եթե նախադաս հայտնի լիներ, թե Թուրքիայի Մեջլիսի՝ Տիգրանակերտ-Դիարբեկից ընտրված դասգնավոր Կարո Փայլանն այդ օրը ներկա է լինելու դասարագին: Զորամեծ ժողովրդավարական կուսակցության 47-ամյա ներկայացուցիչ Փայլանին ԳԴՀ էին հրավիրել թուր ձախակողմյանները՝ հունիսի 30-ին ժամը 18-ին Քյոլնում մասնակցելու Թուրքիայի Մեջլիսի ժողովրդահանրապետական կուսակցությունը ներկայացնող դասգնավոր Մեզգին Թանրուկուլի հետ ֆաղափառ բանավեճին: Մինչ բանավեճը Փայլանն այցելեց Առաջնորդարան, հանդիպեց գերմանահայ համայնփն, նրանց բարեմաղաքները, սերն ու սասարունը սսացավ:

«Դժբախտաբար Թուրքիայի դասնաները վաս են եւ կվասանան, բայց մեմ կդայարիմ ժողովրդավար եղանակով», եկեղեցում հավաքված հանրությանն ասաց Փայլանը, որ անհրաժեշտ համարեց իրենց մեկ Արեւմտյան Հայաստանի հանդեմ դասնախանսվության մասին: «Օր մը մեր դասնական հողերուն վրա դիտի խաղաղ ամրիւն, թուրը, ֆուրը, հայը՝ կողմ-կողմի», ասաց Կարո Փայլանը: Նա դղախայ համայնփի անունից ներում խնդրեց եկեղեցում ներկա Գարեգին արեւմտակորոս Բեֆյանից: (Արա մասին առավել մանրամասն մեր ներկա համարի 1-ին էջում- խմբ.):

Առանկարը Գերմանահայոց առաջնորդարանի ֆը էջից

Մեջլիսում նաեւ հայոց լեզուն հնչեցնող ֆաղափառ այս գործչին, որ, Թուրքիայի օրենսդիր մարմնի անբիւնից չի երկյուղում դարգել ամրիւնի 24-ին սեղահանված, այդուհետ սղանված հայ մակախանների լուսանկարներն ու հարց սալ՝ ո՞ր են իր 1, 5 միլիոն հայրենակիցները, մյուս ֆրիսոնյա փոփրամանությունները, որ Գրիգոր Զոհրադի՝ Թալեաթին ուղղված «դասնախան եֆ սալու» համարձակ ձեակերտումից հետո իրենցում է, թե բնօրրանում հասունման դասանջը բարձրամայնող կա, ինչպե՞ս կընդունեն մի համայնփն, որսեղ եկեղեցին ցեն դասողը Թուրքիայից Գերմանիա եկած հայերն են մեծ մասամբ: Նրանց (եւ ոչ միայն նրանց) հիացումն ու օրհնանքը նոր Երզնակի մեջ է՝ «դասկեր մը ֆազվելու» սիրելի վարժությունը թվային մեր ժամանակներում վերածվել է համբերա-

սարության չափման մի փորձության: Փայլանի դիջակը ուրան էլ ծածկեր ձեռնակ վերնաճաղիկի խոնավ լինելը, միեւնույն է, եկեղեցու դարեզգի բարկարեւն էլ հուսում էր, թե յուրամայնուր լուսանկարվողի ցնորհակալություն հայտնող խոնարհ Հերոսը, մեր կարծիքով, այդուհանդերձ չէր ընդդիմանա, եթե խմբակային լուսանկարի առաջարկ լիներ: Սա է հուսում նաեւ նրա սոցցամցային էջի գրառումն ու լուսանկարը:

«Քյոլնի հայ եկեղեցույ մեջ մասնակցեցայ արարողութան: Մալաթիացի, սվազգի, տիգրանակերտցի, երզնաթցի հայերու հետ ժամերով թրեքեն ու հայերեն խօսեցանք: Համրիչի հասկներու նման աւխարիի չորս ծագերը սփռուած անասուլուցի հայեր արարողութան կը սղասեն», Կոմիտաս երգչախմբի հետ խմբակային լուսանկարին կից գրել է Կարո Փայլանը՝ դիմամասյանի իր էջում:

Ինչո՞ւ Թրամփը Թուրքիային ներեց C-400-ը

Երրոդանին սիրաշահելու փորձեր

Օսակայուն G20-ի գագաթաժողովում ԱՄՆ-ի եւ Թուրքիայի նախագահներ Դոնալդ Թրամփի եւ Բեքեթի Թայիպ Երրոդանի հանդիպումից հետո փորձագետներից ցատերը սենսացիա էին սղասում Թուրքիայի կողմից ռուսական 3PK C-400 զենիթահրթիռային համակարգերի գնման դասձառով:

ԱՄՆ-ի հետ հարաբերությունները կառուցելու Երրոդանը ցեցը դնում է գլխավորադաս Թրամփի վրա: Նա ընդառաջեց ԱՄՆ-ի նախագահին եւ բանփոց ազաս արձակեց թուրական ծագումով ԱՄՆ ֆաղափառ Սերկան Գելգելին: Հիցեցնեմ, որ ՆԱՏՕ-ի այդ նախկին աւխասակցին երեք սարի առաջ ձեռքակալել էին Թուրքիայում 2016 թ. հուլիսի 15-ի հեղաւրջման փորձին մասնակցած լինելու մեղադրանքով: Երրոդանն առաջարկել էր C-400-ների գնման կաղախկցությամբ աւխասանային խունք ստեղծել, որոշուցի փարասվեն այն կասկածները, թե սլյալ համայիրը վսանգ է ներկայացնում ՆԱՏՕ-ի համար՝ ակնարկելով, որ հենց Թրամփի հետ իրեն կհաջողվի խուսափել ՆԱՏՕ-ի հետ իր երկրի դառնակսման հեռանկարից:

Մեծ ֆանայակի գագաթաժողովում Թրամփի հետ հանդիպում ունենալուց հետո Երրոդանը մամլո ասուլիսում հայտարարեց, որ ԱՄՆ-ը Թուրքիայի նկատմամբ դասձամիջոցներ չի ձեռնարկի ռուսական C-400 համակարգի ձեռքբերման համար, ֆանի որ դասձամիջոցները անսեղի են երկու ռազմավարական գործընկերների միջուց: Ինչ վերաբերում է Դոնալդ Թրամփին, նա ստեղծված իրավիճակում ամեն ինչում մեղադրեց նախկին նախագահ Բարաք Օբամայի Երջաղախին, որն «իրեն անագնիվ էր դրսեւորել Թուրքիայի հանդեմ, ուսի Երրոդանը սիրոված էր երկրի դիմել Ռուսաստանին»: Ավելին,

խոսելով ԱՄՆ-ի կողմից Թուրքիայի նորագույն F-35 կործանիչ-նմբակոծիչներ վաճառելը մերժելու մասին, Թրամփը նեց, որ իրականում դա Երրոդանի մեղով չէ:

Առաջին անգամը չէ, որ Թրամփը ամեն ինչում մեղադրում է իր նախորդին, թեւ Թուրքիայի դեմ դասձամիջոցներ ձեռնարկելու նախաձեռնությամբ հանդես է գալիս հենց իր վարչակազմը: Բացի դրանից, Թրամփը Օբամային մեղադրում է նաեւ Սիրիայի հարցում, թեւ ինքը բնավ չի հրաժարվում ֆրեդին օգնելուց, ինչին կրակակամութե դեմ է Անկարան: Սակայն սլյալ դեղում գլխավորն այն է, որ Թրամփը Անկարային չի մեղադրում ռուսական C-400-ների գնման գործարի համար: Նրան լավ հայտնի է, որ 2016 թ. հուլիսին, դեական հեղաւրջման փորձի ժամանակ, խռովարների ձեռքին հայտնված ամերիկյան երկու F-16-ները ֆիչ էր մնացել խոցելին նախագահ Երրոդանի Սամբուլ թոջող ինֆաթիլը: Ուրիչ F-16-ներ նմբակոծեցին Թուրքիայի խորհրդարանը: 2016 թ. հեղաւրջման փորձի ժամանակ Թուրքիայի նկատմամբ մի սարօրինակ բան՝ Թուրքիան չունի ամերիկյան արադրութե սեփական գինաստակներից դասդանակելու արդունակութե մեխանիզմ: Այդ դասձառով Երրոդանը Երրոդանը Երրոդանը է ձեռք բերելու ռուսական C-400 համակարգեր, որոնք ի վիճակի են հեղաւրջման փորձի դեղում դասդանակելու ՆԱՏՕ-ի գինաստակներից:

Այժմ, ինչպես այդ կաղախկցությամբ գրում է ամերիկյան The National Interest հրասարակությունը, Թրամփը չի ուզում Երրոդանի հետ իր հարաբերությունները իջեցնել ամենացածր կետին եւ դրանով իսկ Թուրքիային վանել Արեւմուտից, թեւ ավելի վաղ ինքը սղառնացել էր «ամայացնել» Թուրքիայի սնեստությունը: Ահա թե ինչու

այն սղավորությունն է ստեղծվում, որ Երրոդանին հաջողվեց Թրամփից կորզել ֆաղափառ հաղթանակ՝ դասից մեղադրելու ռուսական C-400 հրթիռների գնման համաձայնագիրը՝ ընդամին չխաղաղ հարաբերություններ ՆԱՏՕ-ի գծով իր դասակիցներին հետ եւ սեւերես դուրս չգալով Ռուսաստանի առջուց:

Մյուս սարբերակի համաձայն, Թրամփը գիտակցաբար սկսել է սիրաշահել Երրոդանին, ինչը հաստատութե կաղված է Մեռավոր Արեւելում իր գործողությունների ռազմավարության հետ: Բանն այն է, որ, ինչպես գրում է թուրական Turkiye հրասարակությունը, Թրամփը վախեւում է սարաձաւրջանում ուժերի սեղաբաւխման հնարավոր փոփոխությունից, ինչը կարող է սեղ ունենալ Ռուսաստան-Թուրքիա-Իրան դաւիմի ամրաղմումն դեղում:

Հաւելի առնելով այդ երեք դեղությունների հնարավորությունները, Աւլանյան եւ Ասիա-Խաղաղովկանոսյան ուժային կենսոնները միմյանցից բաժանող հսկայական սարաձաւրջանները, այդ դեղությունների ժողովրդագրական կառուցվածքները, նրանց վերահսկողութեամբ ենթակա ռազմավարական սարաձաւրջանը, ինչպես նաեւ Ռուսաստանի միջուկային սեղուցը, Եվրասիայում կարող է ի հայտ գալ կարեւոր ուժային կենսոն, իսկ աւխարիում՝ երաբեւեռ կառուցվածք, գրում է Turkiye-ն: Իրադարձությունների մնան ընթացքը ԱՄՆ-ի համար կարող է ունենալ աղեսայի հեսեսանֆներ: Ուսի ԱՄՆ-ի առաջմահերթ խնդիրն է Թուրքիային դուրս բերել երջակ դաւիմից, ֆանի դեռ նա չի հասել կարմիր գիծը: Այդ դասձառով Թուրքիայի նկատմամբ ԱՄՆ-ի սահմանափակիչ միջոցառումների Երջանակը ասիճանաբար կնեղանա, նուսն է Ռեգումն գործակալությունը:

Պաստաւեց՝ ԱՐԵՎԻԿ ԲԵՇԵՅԱՆԷ

Երկու սենյոր

ՀՈՎԻԿ ԱՅՅԱՆ

Աժխարհում շատերն են ճանաչում Գաբրիել Խոսե դե լա Կոնկորդիա Գարսիա Մարկեսին, բայց քչերն են ճանաչում Խոսե Մարիո Պերո Վարզաս Լյուսային: Մինչդեռ Լյուսան, ինչպես եւ Մարկեսը, Գրականության Նոբել ունի, ավելին, Լյուսային այդ մրցանակը շնորհվել է մի շատ ուժեղ քաղաքական համայնքի լավագույնս եւ մանրակրկիտ նկատարել իշխանության կառուցվածքը եւ անհատի դիմադրությունը, ինչպես նաեւ կարողացել է հրաշալիորեն ներկայացնել ժողովրդի ընդվզման ու դիմադրության վաղ ժամանակները: Համաձայնեմ, եթե օրինակ Կրթության եւ գիտության ստորեւ նախարարն իմանար, թե ինչի համար է սենյոր Լյուսան Նոբելյան մրցանակ ստացել, հանրակրթական դրոշմներում կանգնեին իսպանախոս աշխարհի ամենաազնաւարտ գրողներից մեկին, ինչն անխոս հրաշալի կլինէր:

Բայց Լյուսային ու Մարկեսին հիշել են ոչ ամենեւին գրականությունից խոսելու համար, մանավանդ որ Լյուսան լուրջ ֆուտբոլային գործիչ է, ամեն դեպքում՝ Էր: Մարդը 1990-ին Պերոյի նախագահի թեկնածու էր, առաջին փուլում նույնիսկ առաջատարն էր, բայց երկրորդ փուլում դառնալով ինքնուրույն շնորհաբեկիչ, եւ այն ժամանակ, երբ Ֆոլիսիմորի դառնում էր Պերոյի բռնապետ, Լյուսան լեց հայրենի երկիրը, աղաւթանց Լոնդոնում ու դարձավ Իսպանիայի ֆուտբոլիստ:

Իսկ մինչ այդ՝ 1976-ին, ժողովրդի

ունեցավ մի բան, ինչի մասին գրականությունը մրթանկատներն լռում է: Ժողովրդի մեծագույն շնորհը Լյուսան աղաւթանց Մարկեսին: Ես անկեղծ ասած՝ չգիտեմ, թե Գաբրիել Գարսիային էլ ո՞վ է աղաւթանց, գուցէ նրա կինը՝ սենյորա Մերսեդես Բարչա Պարոն, ասեմ այն դեպքերին, երբ Մարկեսը վերհիշում էր իր ժողովրդի մեծագույնը, որ սառն ոչ հաց կա, ոչ էլ շաքարավազ, որ որդին՝ աղաւթանց կինոռեժիսոր Ռոդրիգո Գարսիան ուսի: Ամեն դեպքում, փաստով, մեծ Մարկեսին աղաւթանց է միայն մեծ Լյուսան:

Մարկեսը երկար չէր ներում Լյուսային այս խայտառակությունը: Միայն 2007-ին, աղաւթանցից 31 տարի անց, Մարկեսը թույլ սվեց, որ իր «Հարյուր տարեկան մեծության» մեջ օգտագործվեն նաեւ Լյուսայի ակադեմիական մեկնաբանությունները:

Մարիո Վարզաս Լյուսան Նոբելյան դափնեկիր լինելուց բացի նաեւ Իսպանիայի թագավորական ակադեմիայի անդամ է, Եվրոպայի եւ Ամերիկայի մի

շարք համալսարանների դոկտոր դոկտոր, Ֆրանսիայի Պասկո լեգեոնի ասպետ, իսպանախոս աշխարհի ամենահեղինակավոր՝ Մերկանեսի անվան մրցանակակիր: Նա ավելի քան երեք տասնյակ վեպեր, դրամաներ ու էսսեներ է գրել: Նրա հեռ գրական ու ֆուտբոլային լուրջ թեմաներով բանավիճել է Գաբրիել Գարսիա Մարկեսը, բայց այս 83-ամյա ծերունին, որն ամբողջ աշխարհում դրսևել է, ասում է՝ 5 տարեկանում ես սովորեցի կարգալ. ավելի կարեւոր բան այլևս իմ կյանքում չեղի չուներ... Ու խնդիրն այն չէ, որ մենք չենք տարբերում կարեւոր անկարեւորից, սա այնքան հին խնդիր է, որ անբուժելի է, բացի այդ դեպք է Լյուսային, որ կարողանա սրամտ տարբերել: Խնդիրն այն է, որ չնայած աշխարհում շատերն են ճանաչում Մարկեսին ու ֆեյերը՝ Լյուսային, բայց շատերն են աղաւթանց եւ ֆեյերն են ներում: Երեւի ներելու համար էլ դեպք է Մարկես լինես, կամ ոչ միայն կարգալ, այլեւ հասկանաւ նրան: Ու ոչ միայն նրան:

ՎիվաՍել-ՄՏՄ-ի աշխատակիցների երեխաներն այցելում են ծնողների աշխատավայր՝ մի շարք մասնագիտությունների ծանոթանալու նպատակով

ՎիվաՍել-ՄՏՄ-ը երկրորդ անգամ է իրականացնում «Կարիերայի կողմնորոշման ծրագիր» աշխատակիցների երեխաների համար՝ հաշվի առնելով փորձնական նախագծի վերաբերյալ ստացված դրական արձագանքները:

«Կարիերայի կողմնորոշման ծրագիրը» նախատեսված է ընկերության աշխատակիցների՝ 14-ից 17 տարեկան երեխաների համար: Այն նպատակ ունի օգնել նրանց մասնագիտության ընտրության հարցում եւ ծանոթացնել ծնողի աշխատավայրի հետ:

Ծրագրի մասնակիցներն ամառային արձակուրդների ընթացքում հնարավորություն կունենան իրենց ունակությունների սահմաններում ներգրավվելու իրենց նախընտրած վարչության ու բաժնի աշխատանքներում եւ անմիջականորեն դիտարկելու

րական ու բովանդակալից լինեն: Երկրորդ՝ դաստիարակական շաքար սկզբունք է գործի դրվում. երեխան ճանաչում է իր ծնողի կողմից արժեք ստեղծման ընթացքը, գնահատում է նրա եռանդն ու մասնագիտական որակները: Սա չափազանց կարեւոր է ծնողի հանդեպ հարգանքի ձեւավորման առումով: Բացի այդ՝ երեխան իր ծնողին եւ նրա գործընկերներին օգնելով՝ նույնպես տոգորվում է թիմային ոգով, դառնում է աշխատանքային կոլեկտիվի մաս: Ու ամենակարեւորը՝ երեխան հնարավորություն է ստանում ճանաչելու, թե որքան շատ են մասնագիտացման ուղղությունները եւ կողմնորոշվել: Իհարկե՝ մեծ հեռու ենք այն մտքից, որ երեխաներն անհրաժեշտաբար դեպք է ընտրեն իրենց ծնողների մասնագիտությունը, բայց այնուամենայնիւ նրանց ընտելում ենք ծանո-

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՀ ԿԲ-ի Դիվիզիոնի Ուսումնառական Կենտրոնի եւ դրա ենթակառուցվածքների համար սվայների փոխանցման կառուցման ինժեներական կառուցման ծառայության մասնակարար կազմակերպության ընտրության հրապարակային մրցույթ

Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկը կազմակերպում է հրապարակային մրցույթ՝ ՀՀ կենտրոնական բանկի Դիվիզիոնի ուսումնառական կենտրոնի եւ դրա ենթակառուցվածքների համար սվայների փոխանցման կառուցման ինժեներական կառուցման ծառայության մասնակարար կազմակերպություն ընտրելու համար:

Մրցույթին կարող են մասնակցել Հայաստանի Հանրապետության եւ օտարերկրյա իրավաբանական եւ ֆիզիկական անձինք, որոնք բավարարում են սույն հայտարարությանը եւ հրավերով սահմանված որակավորման չափանիշներին, ունեն գնման թայմանագրով նախատեսված դրամավորումների կատարման համար հրավերով տրամադրվող իրավունք, սեփական կազմակերպության միջոցներ:

Մրցույթին մասնակցել ցանկացող անձինք դեպք է բավարարեն հետևյալ տրամադրություններին՝

Մասնակիցը դեպք է ունենա թայմանագրով նախատեսված դրամավորումների կատարման համար հրավերով տրամադրվող՝

- 1) մասնագիտական գործունեության համադասարանություն թայմանագրով նախատեսված գործունեությանը.
- 2) մասնագիտական փորձառություն.
- 3) ֆինանսական միջոցներ.
- 4) աշխատանքային ռեսուրսներ:

Հայտերն անհրաժեշտ է ներկայացնել թղթային ձևով, Հայաստանի Հանրապետություն կենտրո-

նական բանկ՝ ֆ. Երևան 0010, Վազգեն Սարգսյանի փողոց 6 հասցեով:

Հայտերը դեպք է ներկայացվեն հայտերն լեզվով: Մասնակիցները կարող են իրենց հայտերը ներկայացնել մինչև 2019թ. օգոստոսի 06-ի ժամը 16:00 «Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկ» ֆ. Երևան 0010, Վազգեն Սարգսյանի փողոց 6 հասցեով:

Հայտերի բացման միջոց անց է կացվելու ՀՀ կենտրոնական բանկում՝ ֆ. Երևան 0010, Վազգեն Սարգսյանի փողոց 6 հասցեով, 2019թ. օգոստոսի 09-ին ժամը 16:00:

Մրցույթի արդյունքների ամփոփման միջոց հրավիրվում է 2019թ. օգոստոսի 14-ին ժամը 16:00:

Մրցույթի լոսի հաղթող է ճանաչվելու մրցույթի որակավորման չափանիշներին համապատասխանող այն մասնակիցը, ում առաջարկված գինը կլինի նվազագույնը:

Մրցույթին մասնակցելու հրավերը հրապարակված է Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկի ինտերնետային WEB կայքում (www.cba.am): Մրցույթին մասնակցելու հրավերը, ինչպես նաեւ լրացուցիչ տեղեկություններ ստանալու համար ցանկացողները կարող են դիմել Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկի Ներքին ծառայությունների վարչություն, մրցույթային հանձնաժողովի ֆաբրիկայի հեռ. 59-28-02, 59-28-05 ներքին 18-02, 18-05:

ՀՀ ԿԲ հասարակայնության հետ կապերի ծառայություն

դրանց ընթացքը: Արդյունքում երեխաները կկարողանան որոշակի մասնագիտացում ձեւավորել հեռախոսակազմակերպության օպերատոր գործունեության տարբեր ուղղությունների վերաբերյալ: Ծրագրի շրջանակում կհամադրվեն հաճելի ու օգտակարը. երեխաների համար կազմակերպվեն ուսուցողական եւ ժամանցային հետաքրքրական միջոցառումներ:

Մասնագիտական կողմնորոշում ձեւավորելու կարեւոր գործում երեխաներին կուղղորդեն ընկերության կողմից նշանակված առանձին աշխատակիցներ: Ծրագրի ընթացքում երեխաները կստանան, թե ինչպիսին է ՎիվաՍել-ՄՏՄ-ի առօրյան, ինչպիսին են ընթացում աշխատանքները, ի՞նչ են իրենց ներկայացնում համագործակցությունն ու թիմային աշխատանքը, ինչպիսին են կայացվում աշխատանքային որոշումները, ինչպիսին է բախվում աշխատանքը, եւ այլն:

«Աշխատակիցների երեխաների համար նախատեսված՝ կարիերայի կողմնորոշման ծրագիրը մի քանի բաղադրիչ ունի: Առաջինը՝ ընկերությունն ընդառաջել է իր աշխատակիցների նախաձեռնությանը՝ օգնել, որպեսզի երեխաներն ամառային արձակուրդներն ավելի հետաքրքր-

թանալու հնարավորություն», - ասել է ՎիվաՍել-ՄՏՄ-ի գլխավոր տնօրեն Ռալֆ Յիրիկյանը:

ՎիվաՍել-ՄՏՄ-ի կողմից իրականացվում են կարիերայի զարգացման ուղղված մի շարք ծրագրեր՝ ուսանողների համար, ինչպես նաեւ կազմակերպվում են բաց դռների օրեր՝ դրոշմակազմակերպության եւ երիտասարդական տարբեր կազմակերպությունների ներկայացուցիչների համար:

«ԱԶԳ» ՀԱՐԱԹԱԹԵՐԹ
 Հրատարակչության ԻԸ Տարի
 Հիմնադիր եւ հրատարակիչ
 «ԹԵԹԵՅԱՆ ՓԱԲԼԻՇՏԻՆԳ» ՍՊԸ
 Երևան 0010, Հանրապետության 47
 e-mail: azg@azg.am, azgdaily@gmail.com
 www.azg.am

Գլխավոր խմբագիր
 ՅԱՎՈՒՔ ԱՆԵՏԻԶԵՆԱՆ հեռ. 060 271117
 Հավաքակառուցում (գովազդ) հեռ. 582960,
 Շուրջօրյա լրատվական ծառայություն
 հեռ. 060 271114, 010 529353
 Հանրակազմակերպության «Ազգ» թերթի
 Թերթի միջոցով ամբողջական թե՛ մասնակի արտատրամերը տրամադրվում են մանուկ միջոցով, ռադիոհեռուստատեսությամբ կամ համացանցով, առանց խմբագրության գրառում համաձայնության խոսքի արգելում են համաձայն ՀՀ հեղինակային իրավունքի մասին օրենքի:
 Նիւթերը չեն գրախօսում ու չեն վերադարձնում:
 Գ ճառով յօրդառները գովազդային են, որոնց բովանդակությունը համար խմբագրությունը թայմանագրությամբ չի կրում:
 «AZG» Weekly
 Editor-in-chief
 H.AVEDIKIAN / phone: 374 60 271117
 47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 0010

Ազգային Կոնցրետ

Թիվ 26(437)
5 ՀՈՒԼԻՍ
2019

Ավիկ ԻՍԱՐԱԿՅԱՆ

Անուններ կան, որոնք մնում են մեր ժողովրդի հիշողության մեջ ոչ միայն իրենց ստեղծած բարձրագույն արվեստի այս կամ այն կոթողով, ոչ միայն հասարակական կյանքում իրենց խաղացած դերով, այլև առաջին հերթին իրենց մարդկային նկարագրով: Եվ այդ անհատը բնությունից օժտված, իր ռոնդալից հուժկու է և հենց իր խառնվածքին հասուկ անտառ կենսասիրությամբ և կասկածախորությամբ, անտառ երևակայությամբ և հնարամիտ արարներով երկար ժամանակով դրոշմվում է իր ժամանակակիցների հիշողության մեջ: Այդպիսի դեմքերից էր ծննդով երևանցի, բայց կյանքի մեծ մասը Մոսկվայում անցկացրած, հայ կինոթեմադրիչ Հենրիկ Բարդուղիմեոսի Հովհաննիսյանը: Ինչպես անվանեմ նրան՝ հրաշալի կինոկասկածախորությամբ «3-2» հեղինակ, թե՞ մարդուն միտք մեղ օրին հասնող ընկեր, թե՞ հուժկու արհա՛: Ես կանվանեմ նրան հայկական «Էվելյա»:

«НА КУРЬИХ НОЖКАХ...»

Հենրիկ Հովհաննիսյանի հետ ինձ ծանոթացրել է հայրս՝ Վիգեն Իսահակյանը: Նրանք վաղուց էին իրար ճանաչում, երբ երկուսն էլ աշխատում էին «Հայֆիլմ» կինոստուդիայում: Հենրիկը ֆիլմերի բեմադրության երկրորդ ռեժիսոր էր կամ ափսոսեմ: Նա աչքի էր ընկնում իր կենսատեր բնավորությամբ և մեծ հումորով: Այդ սարիներին լուր հայկական ֆիլմեր նկարահանվում էին կամ մոնտաժ ենթարկվում «Մոսֆիլմ» կինոստուդիայի սաղավարներին: Եվ եղավ այնպես, որ Հենրիկը մոտիկից ծանոթացավ սովետական կինոյի խոշորագույն վարդապետներից մեկին՝ Սերգեյ Չեռնոպրովի հետ: Տեսնելով Հենրիկի եռանդուն գործունեությունը, նրա արտաբնական ճարտարությունը, Չեռնոպրովը առաջարկում է Հենրիկին ուսման անցնել նույնավոր (ՎՊՈ-ում կինոօպերատոր) հենց իր ստեղծագործական արվեստանոցում: Այնուհետև՝ համաձայն կառավարության արհեստի, իսկ 1956-ին վերցնում իր մոտ աշխատանքի որդես երկրորդ ռեժիսորի «Խաղաղ Դոն» երեք սերիանոց էպիկական ֆիլմում: Առաջարկը՝ լինել երկրորդ ռեժիսոր նման իսկա ֆիլմում, լուր հասկանալով նրան, բայց և մասնախառնակ: Բոլորը գիտեին, թե ինչ խիստ ու դաժանակցու մարդ էր Չեռնոպրովը:

Մեզ մասնավոր էին հոռու և Հենրիկի հետ Մոսկվայի նույնավոր Կինոյի սան արձարանում, հին ժամանակ, որը գտնվում էր ՍՍՀՄ գրողների սան դիմաց՝ Պոպարկայա փողոցում:

- Ես գիտեի, - լուր հասնում էր Հենրիկը, - որ աշխատել Սերգեյ Աղոլունարեիչի հետ կենսական է ոչ գիտեր ունենալ, ոչ ցերեկ, ոչ իմ, ոչ հանգիստ: Օրական 100 դաժան կոնք, փորձելի մեկը չկասարելի: Վերջ: Այդ իսկա ֆիլմի նկարահանումները միտք կասարելից հենց Շոլոխովի հայրենի Վեբենսկայայի հարեանությունը հին կոզակական մի գեղատեսիլ սանհիցայում՝ Դոն գետի ափերին: Ուրեմն մեր նկարահանող խումբը արդեն իմենդսիմբյան 300 հոգի մարդ էր, էլ չեն ասում, որ զանգվածային նկարահանումներին մասնակցում էին շուրջ 1000 մարդ: Եվ ոչ մի կենցաղային հարմարություն, ոչ մեղու ճեղ, ոչ ճաշարան, ոչ խոհանոց, ոչ վաճառատուն, ոչ բարձրի...

Եվ ռեկորդային կարճ ժամանակում մեզ Դիչենսկոյե սանհիցայում կառուցեցին

մի նոր կազակական գյուղ, հասուկ ընդգծված Դոնի խոտերների ուղի, շինություններով, անգամ կենցաղի իրերով:

Այս ամենը օղորտաբեր արագությամբ միտք կազակերով, ո՞նք վրա էր դրված, Չեռնոպրովը ճարտ օրոս գտավ: «Միայն դու, Հենրիկ, դո՛ւ գլուխ կհանես այս սողուն-գոմորից»: Այնպես որ ես, շինողիվ Չեռնոպրովի, սովորեցի և՛ շինարարություն, և՛ փայտագործություն, և՛ խոհարարություն ու դերձակություն: Մի գործ չկար, որ գլխիս չկապեր: Եվ միտք դժգոհ էր. «Քիչ է, ուսացնում ես, սեղում չէ, լավ չէ»: Տեսնում եմ, որ բռնադատի հետ գործ ունեմ: Մտածում եմ մի օյն խաղած գլխից, որ երկար հիշի:

Մեր աղբյուր սնակի դիմաց եռանդի փայտյա մի զուգարան էին սարել, ինչպես ռուսներն են ասում «на курьих ножках»: Այդ գիտեր Չեռնոպրովը մի սեսակ անհանգիստ էր, հաճախ էր գնում նույն ժամանակում: Իմ հետ աշխատող մի ֆանի անուր շղաներ ունեի, դեռ ֆնած չէին, թուղթ էին

ֆան կարող էր, օգնում էր ֆիլմի նկարահանումներին, որոնք սեղի էին ունենում Դիչենսկոյե սանհիցայում, ոչ հեռու Շոլոխովի հայրենի Վեբենսկայայից:

Չեռնոպրովից հետո ես երկրորդ մարդն էի նկարահանողական: Ասեմ, կային մասնաշաղկատ նկարահանման այնպիսի սեսարաններ, որ առանց հայկական հնարամտության անկարելի էր իրականացնել: Օրինակ, լուր է ընկնում, թե Դոնի կարմիր զորամասերը վաղ առավոտ Թեմ է հարձակվել գյուղի վրա և ամբողջ գյուղը մեկ մարդու մեծ միտք սեղից դուրս թափվի և լցվի հրադարակ: Չեռնոպրովը իմ առաջ խնդիր դրեց.

-Հենրիկ, դու ֆաղափաղական դասերազմ չես սեսել, իսկ սա դասերազմներից ամենասարսափելին է, եղբայր եղբոր դեմ... Հիմա մտածիր, ինձ դեմ է, որ առավոտյան սագնաթի սեսարանը լինի մաքուր մոտ իրականին:

Ամբողջ գիտեր մտածեցի: Մեր խմբում կար մի դերասան՝ Իլչենկոն, որի ձայնը

Իսկ լուր հասնում էր, որը ակամա վկայում դարձավ այս սեսարանի, իմանալով իմ մոգոնած սագնաթի հետքը, բարկությունը չկարողանալով գտնել, աշխատանքային սույժի ինձ ենթարկեց: Մի որոշ ժամանակ անց խաղաղվեց և երբ սեսակ նկարահանվեց մասնավորային նյութերը, ոգետրվեց և մեկ այլ հրամանով ինձ դարձեցա՛ր «Մոսկվիչ» ավստմեմայով:

-Հենրիկ Բարդուղիմեոսովիչ, դու իսկական բեսիա եմ, այսինքն սասանայի և բեսի խառնուրդ, այսպես խաբել անմեղ, ֆնած կազակներին և միտենույն ժամանակ ինչ վարդապետությամբ, բնական ձեռով հարյուրավոր մարդկանց սեղից որդեկ ու լցնել հրադարակ... Նման սրյուկների կինոօպերատորներում չեն սովորեցնում: Օրինակ, Դոնսկոյը կամ Ալեքսանդրովը մեծ մասնավորային կնախադասարարներն երկու ամիս ու մեկ միլիոն կծախսեին: Աղբյուր, դա համար ֆեզ դարձեցա՛ր մե՛ «Մոսկվիչով»:

ՇԵՆՐԻԿ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ ԵՐԲ ԺՊԻՏԸ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐ Է

խաղում: Ասի՛ շղեֆ ջան, մի կարեւոր դասարանություն ունեմ, այս զուգարանը կամացուկ, առանց աղմուկի միտք վերցնեմ սեղից ու փոխարենից դիմացի սան բակը:

Անցանք գործի, ես էլ հետները, մթին գիտերից օգսվելով, կամացուկ սեղից բարձրացրեցինք եռանոց այդ բունը ու սարան մի 50 ֆայլ կողի ֆան բակը, լուր մուրց դրինք ու ես եկանք:

Ես էլ սիգարետներս սուփը վերցրել եմ ու մեր աղբյուր սես շինեցի գրոսնում եմ, բայց ակամա լարած է դեղի Չեռնոպրովի ֆայլերը: Մի սաս ռոդե մարդ չկա, հետո հեռվից լուր եմ.

-Бес попутал, вроде бы я свое дело сделал. Но где я? Тут черти замешаны.

Երեք ժամանակ է, ես սիգարետս վառեցի, Չեռնոպրովը կողմնորոշվեց դեղի կրակը ու ֆայլերն արագացրեց:

Ես բարձր հագացի: Լսվեց նրա անհանգիստ ձայնը.

-Հենրիկ, այդ դո՛ւ ես: -Այո՛, այո՛, Սերգեյ Աղոլունարեիչ, դուր ռեժիլ եմ:

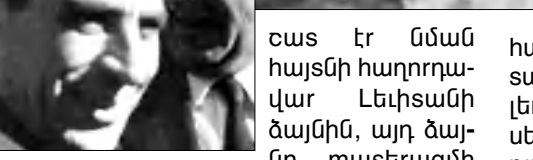
Դե մարդը գալիս է մեր սան հակառակ կողմից:

- Այստեղ, Դոնում սարոփնակություններ են կասարվում, դուրս եմ գալիս զուգարանից, իսկ սունը չկա, չէ, սասանայի մասը խառն է...

«Ինչպես դարձեցա՛ր Վեբենսկայայի «Մոսկվիչով»

Հենրիկը լուր հասնում էր, որ Չեռնոպրովը դարձաբար արդյուն էր այդ ֆիլմով, դեռ 1939 թվականին նա հայք էր ներկայացրել նկարահանելու «Խաղաղ Դոնը», բայց սիգարետ եղավ սոպատել համարյա 20 արի:

Չեռնոպրովը լուր հասնում էր վեղի հեղինակի՝ Միխայիլ Շոլոխովի հետ: Շոլոխովը վստահում էր Չեռնոպրովին, նրան համարում ժամանակակից ռուս լավագույն կինոթեմադրիչը, և ինքը որ-

լուր հասնում էր մեծ հայքի հաղորդավար Լեւիսանի ձայնին, այդ ձայնը դարձավ իմ ֆայլերից ծանոթ էր ամեն ռուս մարդու:

Մի փոքր սեղս գրեցի, որը դեմ է առավոտ ժամը 6-ին ողջ Դիչենսկոյե սանհիցայի սեղական ռադիոցանցով հաղորդեցին: Ինչ էի գրել: Իհարկե, թող մեր ինձ ժողովուրդը. «Այսօր, առավոտյան ժամը 5.30-ին ամերիկյան զինված օդային ուժերը և ՆԱՏՕ-ի զորքերը, առանց դասերազմ հայարարելու, համաձայն լայնածավալ հարձակում են գործել ՍՍՀՄ սարածների վրա», և այսպես շարունակ... Եվ սա դեմ է կարդար ռադիոյով Լեւիսանի ձայնով դերասանը:

...Խեղճ սանհիցայի բնակիչները, որոնցից մի մասի ակամա գնում դեռ հնչում էր իսկական Լեւիսանի ձայնը հիշելից հրոսակների հարձակման վերաբերյալ, լսելով իմ մոգոնած հաղորդագրությունը, ինչ դեմ է անեին: Կազակները, բնականաբար, իրենց սեղից կիսաֆուն, կիսամերկ դուրս միտք թափվելի և վազեին դեղի հրադարակ: Իսկ մեր օղորտները Ռադոդոնսկի գլխավորությամբ միտք գործային «մոտ» և շուրջ փոքր նկարահանեին մասնաշաղկատ սեսարանը, որը խոտարանում էր իր սեսակի մեջ դառնալ կինոցեղեր:

Այն սարիներին Մոսկվայում ո՞վ ուներ սեփական մեքենա, միայն գեներալները և ՍՍՀՄ ժողովրդական դերասանները: Ինչպես ես ինձ հոգարս զգացի, այս հնարներն իր հերթին, սակայն ես վարդապետային հիմնային դասեր անցա Չեռնոպրովի մոտ:

«Մովեսի նոր զինատեսակը»

Յուրաքանչյուր միգրանցներ նկարահանելուց առաջ Չեռնոպրովը այն ներկայացնում էր մեզ՝ հենց ինքը խաղաղ կենսական դերը, ինչ դերասան էր նա...

Երբեք չեմ մոռանա, երբ առաջին նկարահանումներից մեկը միտք անեցին, թե ինչպես է Ափսիյան լծակը (коромысло) ուներ կողերից կախված ջրով լի զույգ դույլերով ձեռնում գյուղի ձանձուկ՝ Գրիցկայի հայացքի ներքո... Չեռնոպրովը էլիմա Բիսրիցկայային կանգնեցրեց ու կսուկ հանդիմանեց. «Տես, ինչպես դու միտք անես այդ դույլերը», և վերցնելով դույլերով լծակը՝ Սերգեյ Աղոլունարեիչը սկսեց ֆայլել, աննկարագրելի վարդապետությամբ կոնքերը շարժելով:

-У тебя, Эллиночка, не получается, потому что в твоих ляжках нет массы, где кубанские ягодицы которые при походе волнуются, как волны Дона. Бедами носи ведра, бедами , ты не воду несешь, а ты должна понравится Гришке. Тебе прямой наказ от меня и от Михаила Александровича, поправиться за две недели на 20 кг. Ответ организатор этого ппиказа - Генрих Оганесян.

Երբ Չեռնոպրովը մի շնչով ցույց սվեց, թե ինչպես միտք ֆայլի Բիսրիցկայան, ջաղացի ֆարերի դեմ գործի դեղելով իր կոնքերը, նկարահանման մասնակիցները փորները բռնած ծիծաղից գալարվում էին: Եվ մեկ էլ ես լսեցի իմ անունը՝ ուրեմն Բիսրիցկայայի կոնքերի կլորացման գծով դասախառնակ կազակերից՝ Հենրիկ Հովհաննիսյան:

Ինչ-որ մի սեղ զեղեղիկ է չէ հնչում, էլ չեմ ասում, որ ես, ինչպես ես մեր նկարահանման խմբի մեծ մասը գնում էինք, որ էլիմա Բիսրիցկայան ոչ միայն Մոսկվայի դերասանական աշխարհի ամենազգեցիկ աստերից է, այլև բազմազգ Մովեսական Միության ամենագեղեցիկ կինո էր: Ժամանակակից լեզվով ասած նա կարող էր լինել «Միսս ՍՍՍՌ»:

Արծաթե ԲԱՆՉԻՆՅԱԼ

Այն, որ ֆրանսիացի նշանավոր կասկերգու Պիեռ Ռիշարի ամենահայտնի ֆիլմերից մեկի մեր հանդիսատեսին քաջ ծանոթ «Խաղալիք» արժանակարի սցենարիստն է և բեմադրիչ Ֆրանսիս Վեբերը կիսով չափ մեր հայրենակիցն է, ասեմք եւ հայտնի: Սակայն քիչ հայտնի են նրա հայկական կողմի ներկայացուցիչները, որոնք մույնդեմ եղել են ուսուցիչներ եւ որ ամենից հետաքրքիրն են: Մամիկոնյան տոհմի հավանական շնորհը...

Աշխարհի առաջին ռեֆլեկտաբանը

Ֆրանսիս Վեբերի մեծ հայրը ժամանակին Ռուսաստանում եւ Ֆրանսիայում նշանավոր բժիշկ-նյարդախաբան, մի քան բժշկական աշխատությունների հեղինակ Կարապետ (Կարո) Աղաջանյանն (1876-1956) էր: Նա ծնվել էր Թիֆլիսում, հայրը Ջորջեան հայկական եկեղեցու ավագ քահանայապետ Աղաջանյանն էր, իսկ մոր օրհորական ազգանունը Մամիկոնյանն էր: Ընտանիքի ութ զավակներից հասունության են հասել չորսը, որոնցից Կարապետի մի եղբայրը մույնդեմ դարձել է բժիշկ՝ Նյու Յորքում, մյուսը փաստաբան՝ Թիֆլիսում, իսկ երրորդը ուսուցչուհի՝ Բաբյան: Կարապետ Աղաջանյանն ուսանել է Պետերբուրգի բժշկական ռազմական ակադեմիայում: 1901-ից Պետերբուրգի Կանանց բժշկական համալսարանում աշխատել է որդեսկզմախոսության դասախոս, դարձել հոգեբան եւ ջղային հիվանդությունների ամբիոնի ղեկավար-դոցենտ: 1904-ին դասախոսել է «Տեսողության կեղծային կենսություն» թեմայով թեզ, մույն թվականին կառավարության կողմից գործուղվել է Լիսաբոն՝ ներկայացնելու Ռուսաստանը բժշկական միջազգային համաժողովում, ապա չորս տարի Բեռլինում աշխատել է հայտնի բժիշկներ Ֆիզենի, Օդդենհեյմի, Զոֆենի, Սալկովսկու ու Յակոբսենի մոտ: Վերադառնալով Պետերբուրգ՝ Աղաջանյանը ակադեմիկոս Բեխտերեվի հոգեբան եւ ջղային հիվանդությունների կլինիկայում նշանակվել է ֆիզիոթերապեւտիկ ինստիտուտի վերատեսուչ, 1909-ին արժանացել էր Պրոֆեսորի կոչման, իսկ 1913-ին դարձել է Վարսակայի Կայսերական համալսարանի ջղային եւ մտավոր հիվանդությունների դոկտոր: 1911-ին Բեռլինի Գիտությունների ակադեմիան հրատարակել է նրա գերմաներեն աշխատությունը մարդու փոքր ուղեղի մասին: Աղաջանյանը եղել է Մեչնիկովի անվան ռուս բժիշկների միության ղեկավարը:

Դեռեւս 1901 թվականից նա սկսել է ուսումնասիրել մարդու դայանական ռեֆլեկսները եւ հիսուն տարի աշխատել այդ թեմայով՝ այդ ոլորտում անընդհատ բացելով նոր հորիզոններ: Նա դարձել է ռեֆլեկտաբանության հիմնադիրը, որի շնորհիվ Եվրոպայում սկսել են կիրառել ցարդ անծանոթ մնացած այդ գիտությունը: Իր աշխատություններում Աղաջանյանն ուսումնասիրել է դայանական ռեֆլեկսների լուծարումը գույների հակազդեցությունը, խոսքի աղավաղումները (հասկալիքները լուծարելով վերականգնելու մոտ), ցնորների եւ գառանցանների փոխանցումը մի հիվանդից մյուսին, անձի կառավարվածության խնդիրը եւ այլն: Նա ստեղծել է բուժման սեփական մեթոդները՝ համադրելով էլեկտրական, ֆիզիկական եւ կլինիկական հետազոտությունների հետ, աղացուցել, որ զգայախաբություններն առաջանում են նյարդային կենտրոններում՝ փոխանցման եւ զուգորդման ուղիների մակարակային վրա: Աղաջանյանը է նաեւ առաջինն աղացուցել նյարդային հիվանդությունների՝ մազկի վրա ունեցած ազդեցությունը: Մեզ համար կարեւոր է իմանալ, որ հայրերից թերեւս առաջինը Կարապետ Աղա-

ջանյանն է անդրադարձել Ջիզուինո Ֆրոյդի ուսմունքին՝ 1914-ի հունվարի 21-ին Վարսակայում իր կարդացած «Ներհանուն իրերի քերականիկ մեթոդ» դասախոսության մեջ...

Կարապետ Աղաջանյանը անցյալի հայ բժշկության կարեւոր դեմքերից էր, որի անունը հաճախ է երեացել 1910-ականների հայ մամուլում (սեն, օրհնակ, Պրոֆեսոր Կ. Ա. Աղաջանյանի ներածական դասախոսությունը, «Մշակ», 8.02.1914; Բժշկական ընկերության մեջ, «Մշակ», 27.02.1915; Պրոֆ. Կ. Աղաջանյանի դասախոսությունը, «Մշակ», 10.03.1915 եւ այլն):

Առաջին աշխարհամարտի տարիներին Կարապետ Աղաջանյանը տեղափոխվել է Դոնի Ռոստով, իսկ 1921-ին կնոջ եւ երեք զավակների հետ տեղափոխվել է Կոստանդնուպոլիս: Այստեղ նա որդես նյարդաբույժ հանդես է եկել ի դասախոսություն վրիժառու Միսաթ Թոռլաբյանի, որին անգլիական դատարանը դատել է Բաբյանի հազարավոր հայերի ջարդերը

ետեղ զբաղեցնող մի հեղինակ: Նա ծնվել էր 1901-ին, Սանկտ-Պետերբուրգում (այլ տեղեկությամբ՝ Արմավիրում), մեծացել Վարսակայում, Դոնի Ռոստովում եւ Թիֆլիսում: Ֆրանսիայում նա հրատարակել էր բուլվարային վեպեր եւ թատերախաղեր **ժորժես Պոլ** ծածկանունով: 1951-ին Փարիզի «Մոնդառնա» թատրոնում ներկայացվել է նրա «Ջյուններ» թատերախաղը, 1953-ին «Կոմեդի Կամարեմոն»՝ «Քսան եւ մեկ օրը», 1956-ին «Մաթյուս» թատրոնում՝ «Օրհորդ Ֆանին»: Վերջինս նա թատերախաղի է վերածել հայազգի թատերագիր **Գաբրիել Արուի (Արուսյան)** համագործակցությամբ: Այս ստեղծագործության հերոսները միայն կանայք են: Առանձին գրքերով լույս են տեսել ժորժես Պոլի «Ջյուններ», «Ալիս», «Շիկահեր գայթակղուհին», «Բանկո Սինթա», «Բալետ սկսվել է համար», «Շվեդիայի սկիզբը», «Կինը սկսվել է», «Յուրաքանչյուրի բեռնակրուհին», «Կեսգիշերային ժամադրություն», «Քեզ

կը («ես կիսով չափ սլավոնական հոգի ունեմ»), որը դառնում էր թոռանը կերակրել է բորջով եւ կարկանդակներով: Գրող ծնողները ցանկացել են, որ որդին զբաղվի ինչ-որ «լուրջ» աշխատանքով, սակայն Ֆրանսիսը դեռեւս աշխատանքի չէր հասնում: Նրա ստեղծագործություններն ընթացում էին ծանր ծանուկ գրել: Երբ 29 տարեկանում նա վերջապես համարձակվել է ծնողներին ցույց տալ իր մի գործը՝ «Առեւանգում» լուրջը, հայրը հեզմել է, որ նա դեռ է մարդկանց իր լուրջի հետ մեկտեղ դրամական չէլ ուղարկի, որդեսգի իր գրածը կարդան: Սակայն թատերախաղը մի քանի ամիս անց հաջողությամբ բեմադրվել է՝ սկիզբ դնելով Ֆրանսիս Վեբերի կարիերային...

Նրա թատերախաղերի եւ դասավանդների հիման վրա են ստեղծվել Ֆրանսիական կինոյի մի քանի հայտնի կասկերգություններ՝ Պիեռ Մոնդիի «Ինձ անվանեմ Մաթիլդ», ժորժ Լոթների «Կար, ապրում էր մի ուսիկան» եւ

Մամիկոնյան տոհմի ժառանգները (Աղաջանյան-Վեբեր-Օդդեն)

Ֆրանսիս Վեբեր

կազմակերպած Բեթբուր խան Ջիվանչիրի սոցալական համար: Աղաջանյանը հասել է այն բանին, որ դատարանն ազատ է արձակել Թոռլաբյանին՝ վերջինիս «մտախառնված» դատապարտելով...

1924-ին հաստատվելով Փարիզում՝ Աղաջանյանը ստեղծել է եղել, ֆրանսիական օրենքի համաձայն, ստանալ տեղական բժշկական վկայական, եւ 40-ն անց տարիներում ուսանել ու ավարտել է բժշկական համալսարանը: Նա ասում էր, որ բժշկական գործունեությունը, երկար տարիներ ղեկավարել Փարիզի Ռուս բժիշկների միությունը: Իր կյանքի ընթացքում նա հրատարակել է 32 աշխատություն ռուսերեն, գերմաներեն, ֆրանսերեն եւ անգլերեն լեզուներով: Հայտնի է եղել որդես համեստ եւ բարեփոխ անձնավորություն, որը կարիքավոր հիվանդներին բուժել է միանգամայն ձրի: Նրա անունը առկա է «Ռուսական արտերկիր» հանրագիտարանում եւ այլուր: «Շատ լաւ հայ էր, աս բարձր կը գնահատեմ մեր աւանդուհանները, մեր կրօնը, մեր հայ ընտանիքները: Իսկական հայ հայր էր, իր երեք զավակները նրա գուրգուրանքին, հոգացողութեան են դարձրել»,- նրա մասին գրել է իր երեքնիկ ուսանողուհին՝ կրթությամբ բժշկուհի, սակայն փարիզացի թատրոնում որդես բեմադրիչ աշխատած **Աննա Բուդաղյանը** (սեն «Արաբ» թերթ, Արեւմտահայաստան, 10.03.1956):

Բուլվարային վեպերի հեղինակուհին

Կարապետ Աղաջանյանի երկու որդիները ասում են, որ նա մասնագիտությունը՝ Ֆրանսիայում եւ ԱՄՆ-ում, իսկ դուստրը՝ **Եկատերինան**, դարձել է ֆրանսիական գրականության մեջ համեստ

սվեցի իմ կյանքը» վեպերն ու վիդեոկոնցերտ: Ի դեպ, «Ջյուններ» վեպը (1949) 1988-ին որդես թերթում թարգմանաբար հրատարակվել է Սամբուլի «Նոր Մարմար» օրաթերթում, սակայն հեղինակի հայկական ծագումն անհայտ է եղել թերթին: Ժորժես Պոլ-Եկատերինա Աղաջանյան-Վեբերը մահացել է 1990-ին:

Ի դեպ, Երեւանի Գրականության եւ արվեստի թանգարանում դրսևակում են Կասյա Աղաջանյանի մի քանի ռուսերեն նամակները՝ ուղղված վերոհիշյալ Աննա Բուդաղյանին: Դրանցից մեկում նա խնդրել է միջնորդել իր մի ծանոթի սցենարը հասցնելու հոլիվուդյան հռչակավոր բեմադրիչ Ռուբեն Մամուլյանին, որին Բուդաղյանն անձամբ ճանաչել է: Այդ ծանոթը լրագրող եւ գրող Պիեռ-ժիլ Վեբերն էր (1896-1968), որը շուտով դառնալու էր Կասյա Աղաջանյանի ամուսինը: Վեբերին հրեա էր, թատերագիր Պիեռ Վեբերի թոռը, գրող-լրագրող Տրիստան Բեռնարի եղբոր թոռը, բեմադրիչ-բեմագրող Սերժ Վեբերի ու կինոբեմադրիչ Ռայմոն Բեռնարի զարմկը: Պիեռ-ժիլ Վեբերի ամենախաչնի ստեղծագործությունը «Ֆանֆան Վարդապետակալը» արկածային վեպն էր, որ հայտնի է համանուն կինոնկարի էկրանացմամբ՝ ժերարի Ֆիլիպի գլխավոր դերակատարմամբ...

Ամենաողբերգական փոփոխությունների զավակը

Աննա այսօրվա գրողների գերազանցումն է ծնվել բազմաթիվ կինոկասկերգությունների սցենարի եւ բեմադրության հեղինակ, թատերագիր, 1980-ականների ֆրանսիական կինոյի ամենաժողովրդական բեմադրիչներից **Ֆրանսիս Վեբերը** (ծն.1937): Վերջինս իրեն բնորոշել է որդես «նյարդային սիդի» եւ ասել, որ հույսով իր զգացումով դարձրել է կես հրեա հորը եւ հայուհի մորը, «աշխարհի ամենաողբերգական փոփոխություններին»: «Ես մեյամադձոն եմ զուցե այն դասախոսություն եւ երկու Արցունի դաս չեն կարող չազդել ֆո կյանքի վրա: Բեռը, որով աշխարհ ես գալիս, ֆեզ հետ մնում է մինչեւ գերեզման: Եթե իջնուր հակված էություն ունես, դրախտ ընկնելիս էլ կթախես: Հայ-հրեական արյունն առանձնակի դրոշմ է թողնում իմ ֆիլմերի վրա, դրանցում էրոտիկ տեսարաններ երբեք չեն լինում, ես միտս ցիոթվում եմ, երբ տեսնում եմ, թե ինչպես են մարդիկ սեփուկ զբաղվում: Իսկ ընդհանրապես ես նախընտրում եմ ցույց տալ փոքր մարդու հաղթանակը...»

Ֆրանսիսը ծնվել է Նեյի սյուր Սենում, նրան մեծացրել է ռուսախոս հայ տատի-

Սոֆի Օդդեն-Մամիկոնյան

«Ճանդուղկը», Իվ Ռոբերի «Սեւ կոչիկով բարձրահասակ շիկահերը» եւ «Բարձրահասակ շիկահերի վերադարձը», Էդուար Մոլիմարոյի «Հոգեհանը», «Վարդագույն հեռախոսը», «Փետրավոր թռչուններ» եւ «Կիրակնօրյա սիրահարները», Ֆիլիպ դը Բուրկայի «Հրաշալի», որոնցում նկարահանվել են ֆրանսիացի հայտնի դերասաններ ժաֆ Բեռլը, ժան-Պոլ Բելմոնդոն, Պիեռ Ռիշարը, Միշել Կոնսանսինը, Միրեյ Դարկը, ժաֆիլն Բիսթը...

1976-ին Վեբերն իր սցենարով նկարահանել է իր առաջին ֆիլմը՝ «Խաղալիք», որը նրան միջազգային ճանաչման է արժանացրել: Դրան հետեւել են «Այծը», «Ընկերները», «Երեք փախստական», «Յագուարը», «Ճաշի խաղը», «Ռոմանտիկ», «Ջայնո կսիրի» եւ այլ ֆիլմեր: Հոլիվուդում Ֆրանսիս Վեբերի ստեղծագործությունների հիման վրա են ստեղծվել նաեւ Բիլի Ուայլդերի «Բուդի Բուդի», Ջեյմս Բարրոլդի «Գործընկերներ», Ալեքսանդր Արկարիի «Կողորոս», Սթիվ Մայնրի «Իմ հայրը հերոս է», Մայք Նիլի «Թռչնի վանդակը» (այս ֆիլմի համար Վեբերը եղել է «Օսթրի» թեկնածու) եւ այլ ժառանգներ: «Ես նախընտրում եմ մարդկանց ծիծաղեցնել, քան «լուրջ» հարցեր ունենալ, որոնց առջեւ նրան գտնվում են: Ես վստահ եմ, որ կարող եմ ավելի աս մարդկանց վրա ազդեցություն ունենալ ծիծաղով, քան բարոյախոսությամբ»,- հավաստեց Վեբերը: Ավելացնելով նաեւ, որ Վեբերի «Կոնսրակտ-գործարք» լուրջը ժամանակին ներկայացվել է նաեւ Հայկական հեռուստատեսությամբ (ռեժիսոր՝ Էդուարդ Բաղայան):

Նագեցնիկ ՍԱՐԳՍՅԱՆ

Արվեստագիտության դոկտոր, ՀՀ ԳԱՄ Արվեստի ինստիտուտի առաջատար աշխատող

Հունիսի 27-ին և 30-ին Ազգային օպերայի և բալետի բեմում «Բարեկամություն» դարի ղեկավար անսամբլը ներկայացրեց Հովհաննես Թումանյանի 150-ամյակին նվիրված ներկայացումը: Ցուցադրվեցին «Լոռեցի Սաֆո» և «Մարո» բալետները:

Թումանյանի ղեկավարում մեծ շեղ գրավող գյուղի բնակիչների մեջ սարածված չար ոգիների, ահ առաջացնող գիշերային «հարսանեկան արարողությունների», «կեղծ հարսերի» գոյության համոզող մեծ հավաստի, իրական կյանքի և կախարակական աշխարհի սերս միախառնումը բազմիցս գրավել են բալետային ստեղծողներին ու ռեժիսորներին և առիթ են սվել դրանց ուրույն մեկնաբանությանը դարային լեզվով:

Պես և նեյ, որ թվարկած ժողովուրդը Թումանյանի բուն ստեղծագործական երևակայության արդյունքն է: Արդեն XIX դարի կեսերից և, նամանավանդ դարավերջին և XX դարի սկզբին ազգագրագետների ուսումնասիրությունը սեփական էր հայ ժողովրդական թե՛ միսոնյալի և թե՛ ծիսական արարողությունների, հավաստիների և այլ մանրամասների վրա: Դրանց հետազոտությունները սղագրվում էին 1898-ից լույս տեսնող «Ազգագրական հանդեսում»: Այստեղ մանրամասնորեն նկարագրված են Հայաստանի տարբեր շրջանների ռանկական կյանքի, նրանց հավաստիների, նախադասարանների, առատելիական և հեփաթային չար ոգիների ընկալումները:

Անուշու, Թումանյանը մանուկ հասակից նույնպես փառ ծանոթ էր դրանց, և նրա երկերում իր ղեկավար մարմնավորումը գտավ ռանկական կյանքի այդ անբաժան մասը:

Այժմ անցնենք ներկայացված բալետների հակիրճ վերլուծությանը:

* «Լոռեցի Սաֆո»: 1966 թ. Երևանի Սղեմեղիարյանի անվան օպերայի և բալետի թատրոնի բեմում ներկայացվեց Գրիգոր Հախիմյանի մեկ գործողությամբ բալետների եռյակը՝ «Ախթամար», «Ուռեցի» («Ասում են ուռին») Անուշու երգի համանուն ղեկավարող և ղեկավարող, որդես լիբրետոյի հիմն) «Լոռեցի Սաֆո»:

Բեմադրությունն իրականացրել էր ՀՀ ժողովրդական արտիստ Ազատ Դարբյանը: Դրանք «խորհրդանշան էին», որոնք առանձնանում էին Դարբյան բալետային հասուկ առանձնակի գեղեցիկ կոմպոզիցիոն դարձվածներով, դասական բալետի և ժողովրդաբեմական դարի իր ուրույն նկարագրով, մանավանդ կանացի ձեռքերի արժանատի լայնաբաց «կանցիլեմայով»:

Անցավ 30 տարի, և 1996 թ. Նորայր Մեհրաբյանը անդրադարձավ Հախիմյանի «Լոռեցի Սաֆո» երաժշտական դրամատիկային, և կերտեց դրա իր մեկնաբանությունը՝ իրեն հասուկ ոճով, չափակաբանությամբ և երաժշտական լեզվով նոր զգացողությամբ, իմաստի, փառ ծանոթ դարային արժանատի անսամբլով մեկնաբանությամբ, երաժշտական ձեռքի և ոճի խոր ընկալումով, դրվագների վառ համադրումներով և, միաժամանակ, դարային դրամատիկայի միջոցներով Թումանյանի երկի բովանդակության հետևողական մասնագրումով՝ արտադրությունը Սաֆոյի ճակատագրի հետքերով՝ վախ առաջացնող ու հետզհետե «իրական» մարմնավորումն ստացող իրարարություններն ու կերպարները: Սաֆոյի ընկերները ներկայացնում են որդես իսկական ուրախ դասանիներ և հանկարծ վերածվում են չար, երկերեսանի ոգիների, աղջիկ-փոխակերպների, կեղծ և ահ առաջացնող հարսանեկան շերտի, փուկի մեծ գեղեցկուհի հարսնացուի... Թվարկած կերպարների խմբերը հետզհետե բոլորվելով՝

ստեղծում են այն միսոնյալ մթնոլորտ, որը հետզհետե ներառում է ոչ միայն բալետի հերոսին, այլև ներթափանցում է դահլիճ և հանդիսաստիճան ներգրավում ահի և սարսափների աշխարհ: Որքան վառ է մեր մեջ նախնիներից եկող ենթագիտակցական և նույնիսկ անգիտակցական ահը չար ոգիների և երեւոյթների առջև: «Սարսափի» և «միսոնյալ» ժանրերին դասկանող շատ ֆիլմեր են ցուցվել, բայց առաջին հերթին թե՛ Թումանյանի, թե՛ Նորայր Մեհրաբյանի՝ սեսանելի դարձած մեր ազգային «սարսափները» և «միսոնյալ», անուշու, շատ ավելի ժողովրդիչ են, քան որ հարազատ են:

Առանձնակի նշանակություն ունի Առաջին հերթին՝ Սաֆոյի դերակատար, ՀՀ վասակավոր արտիստ, միջազգային մրցույթների դափնեկիր, Շվեդիայի արվեստական թատրոնի առաջատար դերակատար Արտեմ Մեհրաբյանը: Առաջին անգամ նա այդ դերը կատարեց 2016 թ.: Հենց այդ ժամանակ հերոսի դերը հարսնացվեց դասական և մոդերն դարի տարրերով: Արտեմ Մեհրաբյանն առանձնացավ ոչ միայն որդես դերով, այլև՝ փայլուն դերասան, ցույց տալով հերոսի արդյունքների բազում գունեղ ելույթները ու նրա մի

Հիշում են, որ մեզ այդ երկը մասնագրում էին որդես նախադասակարգական ժամանակաշրջանի երեխաների հանդեպ դաժան վերաբերմունքի օրինակ: Ինչպե՞ս: Փոքր աղջկան ամուսնացրին, և դա դարձավ նրա վաղաժամ մահվան դասառնակ:

Իսկ հետագայում, վերոհիշյալ «Ազգագրական հանդեսը» կարդալիս, ինչպես նաև իմ մեծահասակ մեծավորներից, ես իմացա, որ մանուկ հասակում ամուսնացնելը շատ սովորական երեւոյթ էր: Պարզապես փոքր աղջկան տանում էին ամուսնու տունը և մինչ որոշակի տարիներ հասնելը դառնում էին որդես իրենց երեխա: Շատերը նույնիսկ մոռանում էին ծնողներին, և սկստուրին համարում էին իրական մայրիկ: Ուրեմն «Մարոն» նախադասակարգական ժամանակի երեխաների հանդեպ դաժան վերաբերմունքի մասին չէ: Պես մի հետ «նոր ծանոթացումը» ինձ համար գրեթե բացահայտում դարձավ: Դա «Անուշու» ղեկավարի գեներալներն նախորդող երկ է: Դասեմ իմեները: Մարոյի կերպարն ամենիցա կանոններ կարողան է ուռեցնու հետ՝ ինչպես Անուշու: Մարոյին ամուսնացնում են չորսն Կարոյի (հետագայում՝ Սարո դարձած) հետ: Մարոյի ճակատագիրը

առանձնանում է իր այլաբանությամբ, խորհրդանշաններով: Սա նոր երանգ է Մեհրաբյանի բազմամյա ստեղծագործական ձեռագրում:

Անժեղիկ Դավթյանը խորը և բազմակողմանի կերտեց Մարոյի մոր կերպար, նրա համար տառապող, իսկ վերջին մեծ նախաստիճանի մեջ՝ աղջկան կորցրած, ամենացավալի վեցով տառապող կնոջ կերպարը: Նախադասակարգական ժողովրդի ներկայացուցիչ է Մարոյի հայրը (Արտեմ Աբգարյան), որը վերջում նույնպես «կորսվում» է: Մյուս կերպարներն էին կնուշու, Մարոյին մեծ եղբոր ղեկավարող, իսկ վերջում նրան որդես կուռք ընկալող Կարոն (Արամ Զախարյան), Թումանյանի կերպարն ընդունած վարժապետը (Ջոհրաթ Բակալյան), իր դասավորություններն անխափան կատարող Տեր հայրը (Արտեմ Գոռ Նիկոլյան և Սերգեյ Ավետիսյան) և Լոռեցի Սաֆոյի յուրաքանչյուր ճակատագրի ղեկավարող Զարոն (Անուշու Արարյան)...

Անդաման ղեկավար է նեյ, որ «Մարո» ներկայացման մեջ հանդես եկան «Բարեկամություն» ղեկավար անսամբլի ստուդիայի ժողովրդական սաները, որոնք մա-

Ասարոն, Ասարոն և Լոռու չորը..

փոքր վախի վերածումը այն հոգեվիճակի, որը գալիս է Թումանյանի ղեկավարող «Բնեցե՛մ, փախա՛մ Սաֆոն խելագար»... «Լոռեցի Սաֆո» ներկայացման դերակատարներից նեյն Տաթև Գրեյսկային, սուր և կարևոր շարժումներով վախ ներշնչող Արարյան Խաչատրյանը, Սղեմեղիարյանի թատրոնից հրավիրված մեծատարուհի Տաթևիկ Բակալյանին, որը կերտեց մեր փուշու, մեր կրկն «հարսի» դերը, և Սասանայի ժողովրդիչ դերակատար Արսյուն Գուկասյանին:

Երկու բալետների միջև չկար ընդմիջում: Դա փոխարեն ցուցադրվեցին երկու ներկայումս Լոռու դասկերները, Թումանյանի դասկերող փաստագրական խաղարկային կինոկարերը, նրա տուն-թանգարանը: Այդ ցուցադրման շտապական շարժումը ուղեկցվում էր Թումանյանի փայլուն երկերի և մի շարք երկերից առնված դրվագների արտասանությամբ:

* «Մարո»: «Մարո» բալետը ցուցադրվեց առաջին անգամ: Երբեք ասած՝ չգիտեմ, արդյո՞ք հաճախ է դասառնում, որ որեւէ երկի բեմականացումը նայելիս ցանկություն առաջանա կրկին այն կարգալ: Խոստովանեմ, որ ես, իմանալով նախադաս, որ ղեկավար է գրախոսական գրեմ, չկարողացի: Իսկ Թումանյանի այդ ղեկավարումն ուրիշ ուսումնասիրությամբ անդրադարձնելու ցանկությունն ինձ մոտ առաջացավ դրա բեմադրականացման առանձնահատկությունների հետեւումով: «Մարոն» մեծում էր մեր դրամատիկական ծրագրի մեջ, այն էլ՝ ցածր դասառնում:

Զարոյի չար կախարհանքի հետեւան է: Անհիծված էր նաև Անուշու: Մարոն խախտված հոգեկան վիճակում մեծ-մեծ թափառում է սար ու ձորով՝ ինչպես Անուշու: Եվ, վերջապես, Մարոն իմաստողան է լինում՝ իրեն մեղսելով Լոռու ձորը: Անուշու մահվան դարձագրանքն այրված էլ ակնհայտ չեն, սակայն դարձանակում են մեծ արարի ակնարկներ: Ահա Մարոյի և Անուշու զուգահեռները: Կարդացե՛ք և հանդավեր: Կան էլ դիտե՛ք Նորայր Մեհրաբյանի «Մարո» բալետը, և ակնհայտորեն կբացահայտեք Մարոյի կերպարի՝ վերջում առանձնահատկությունները: Բեմի մեջտեղում կանգնած, գլուխը կախ, հերարձակ և դեմքը ծածկած՝ դա Մարոյի հիմնական դիրքն է: Նա անհիծված աղջիկ-ուռեցի է: Իհարկե, Մարոն ներկայացված է նաև այլ իրավիճակներում: Աշխույժ, իր հասակակիցների հետ թռվազող աղջկան, ծնողներին սիրող դուստր, հնազանդ նրանց դասկերող որոշմանը: Եվ միայն երեսակայական, բայց այնքան իրական թվացող չար Զարոյի կախարհանքը կանխորոշում է նրա որբերական ճակատագիրը: Այնուհետե տեսնում ենք Մարոյի վերադարձը հայրական տուն և նրա վստահումն այնտեղից, բեմի անկյունում կծկված աղջկան և վերջապես, նրա այլաբանական իմաստաբանությունը՝ վերափոխումը խաչված աղջիկ-ուռեցու: Բեմադրության մեջ հերթականորեն, ըստ Թումանյանի, հետեւում են ղեկավարող դրվագները, և միաժամանակ այն ա-

խաղատեսուցել էին Լարիսա Մեհրաբյանի ղեկավարությամբ: Նրանցից ղեկավար է հասուկ առանձնացնել Մարոյի դերակատար Արիսա Սանուկյանին, որն, անուշու, օժտված է դերասանական և դարային լավ ունակություններով:

Բեմադրությունն իրականացվել է ռեժիսոր, ՀՀ վասակավոր գործիչ Արամ Սուրիսյանի մասնակցությամբ:

«Մարո» ներկայացումը բեմադրված է մեր ականավոր կոմպոզիտորներ Ռ. Դավթյանի, Գ. Եղիազարյանի և Է. Բաղդասարյանի երկերից առնված առանձին դրվագների երաժշտական դրամատիկ հիմնով: Ի դեպ, ղեկավար է նեյ, որ ընտրված դրվագները մեծամասնությամբ դրամատիկ, թեթ չասեմ որբերական երանգ են հաղորդում ներկայացմանը և դրանով իսկ նմաստում բովանդակության ավելի հուզական ընկալմանը:

Ինչպես միշտ, երկու բալետների զգեստների ձեւավորումը մեծ ճաշակով և վարպետությամբ իրականացրել է Ռուբինե Հավիանիսյանը: Ժողովրդական նկարիչ Հրանտ Թադևոսյանի (Թաթևոս) երանակարներն օրգանապես միաձուլվում էին ողջ ներկայացմանը: Մեծ է համոզիչ գլխավոր փորձավար, ՀՀ վասակավոր արտիստ Կարինե Ղազարյանի ներդրումը:

Այսպես նեյ Հովհաննես Թումանյանի ծննդյան 150-ամյակը «Բարեկամություն» համույթը և նրա ականավոր դերակատար ու գլխավոր բալետային Նորայր Մեհրաբյանը:

ՀԵՆՐԻԿ ՇՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ ԵՐՔ ԺՊԻՏԸ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐ Է

→ Ա - Յենրիկ, - անհամբերորեն միջամտեց հայրս, - լավ իմա- նալով քո կնասեր ժեստերը, ես կասեի, ավելի ճիշտ քո կնամեծար բնավորությունը, ասա՛, անկեղծաբար, եղե՛լ է արդյոք քո ես Բիսրիցկայայի միջոց սիրային դասնություն, կարողացե՞լ ես դու անսարքեր մնալ նման եզակի գեղեցկության համդեմ:

-Վիզեն ջան, ասեմ անկեղծաբար, նա այնքան գեղեցիկ էր, որ ես ռիսկ չէի անի մոտենալ, մի ավելորդ ռեպլիկ ասել կամ թարս նայել: Երեւի այս ամենն իմանալով Պերասիմովն իմ վրա էր դրել նման կարեւոր խնդիրը: Կոնդիցիայի, այսինքն կազակական սանդղատի հասցնել Բիսրիցկայայի արտադրված բարեմասնությունները:

Ասեմ, ի դեպ ելիմա Ավրամովնայի, նա շատ ճիշտ ընկալեց Պերասիմովի դիտողությունը եւ մի կարճ ժամկետում արեց ամեն ինչ, որ կասարի Պերասիմովի դասվիրածը: Նա ինձ հաջորդ իսկ հանդիպմանը հարցրեց՝

-Յենրիկ, իսկ դուք ո՞վ եք ազգությամբ:

-Հայ, - դասախոսանցի ես:

-Իսկ ես իրեա եմ, այսինքն երկուսս էլ արեւելիցներ ենք, սիրում ենք լավ ուսել, ուրեմն դու միտի ամառը ասա օրուդում համով եւ օգտակար սնունդը:

-Ելիմա Ավրամովնա, արդյունքում մենք կարող ենք համաձայն ձեզ, այս սանդղատում ստեղծել մի նոր գինասեսակ, որին ի գորու չի լինի հաղթել ոչ մի ՆԱՏՕ-յական ուժ:

-Յենրիկ, դե դուք կասակում եք, ըստ ինձ, ես եղածով էլ անհաղթելի եմ...

-Ելիմա Ավրամովնա, բայց դուք փորձեք ժեստերով Ձեզ այն բնական բարեփոխումից հետո, ինչի մասին ակնարկում է Պերասիմովը, եւ ինչը կլինի նաեւ Շովիտովի արձույթը:

-Լավ, Յենրիկ Բարդուղիմեոսովիչ, ուրեմն թող ողջ լինեն մերձորայան շնորհակալ, լեզու եւ շատայան, ողջ լինեն կաթնակեր գործիները ու գիրուկ բաղիկները: Գործի, սիրելի բարեկամ:

Հաջորդ օրը հանդիպում եմ Պերասիմովին:

-Մինչեւ հիմա, Սերգեյ Աղոլունարեւիչ,

իմ ծանոթ կանայք աշխատում էին գեղեցկանալ միմյանի: Իսկ մեր գեղեցկուհին որոշել է չաղանալ, դուք էլ ինձ կնքել եք այդ գործի ֆավորը: Ինչպես երեւում է, մեր Ասիմյան էլ լավ փորձակ ունի: Դուք լսե՛լ եք արդյոք ինչ բան է շատայան կամ ռիթեթը, ինչ բան է կաթնակեր գործի, սալով սարքած դոմիկի իկրան - նա արդեն մեյուրն ինձ դասվիրել է: Այնպես որ, ինչպես ասում է ռուսական առածը, «Красота требует жертв»: Երեւի դուք եւ Շովիտովը նամակ մեզ է գրեք խրուչուկին, որ լրացուցիչ գումար բաց թողնի մեր ֆիլմի համար:

-Խրուչուկին լավ հիշեցրիք, շուտով ես խնդրելու եմ նրանից, որ մեր կարմիր բանակից 2-3 հազարանոց հեծելազոր հասկացնի նկարահանումների համար: Եվ մեր հերոսուհին էլ մեզ է գրանդիոզ լինի իր բոլոր կողմերով: Միխայիլ Ալեքսանդրովիչը գրում է. Бедрами неси ведра, бедрами : Պարզ է, ես դասաւս եմ լրացուցիչ գումար բաց թողնել այդ նմաստակով, բնավ կորած չեղ չէ, այնպիսի ախորժալուր կերակուրների անուններ սկեցիր, որ իմ փորձակն էլ բացվեց: Խնդրում եմ երբեմն էլ ինձ կանչել:

Ես իմացա, որ սանդղատի ամենալավ խոհարարը Մասրենա Իլյինիչնան է եւ որ նրան մեզ է մասակարարել ուսեստեղները, եւ մի երկու շաբաթով էլիմա Ավրամովնային գործուղել ամբողջ Մասրենայի խոհարար:

Յենրիկը անզուգական դասնող էր, ով նրան կյանքում գեթ մեկ անգամ էլ չեստեղ լինեք, լսեք նրա դասնությունները, երբեք նրան չէր մոռանա: Նա ինքը համով մարդ էր ամեն ժամակետից: Այնուհետեւ դասնում է Մասրենայի սեղանի մասին իր բոլոր մանրամասնություններով: Իսկ մենք լուծվող սուրճ էինք խմում կինոյի սան արձարանում:

Առանձնահատուկ մեյուր էր կազմած առավոտները՝ մեղր, թթվասեր, սնային կաթնաճուր, կաթի սեր: Ճաշին՝ ուխա,

Սերգեյ Պերասիմով

Դոմի թարմ ձկներ, ձկան միրոգներ: Ընթրիքին՝ կազակական զառթեկանկա, փուռը դրած կարսոֆիլ սալով եւ կազակների սեղանից անդալակա ֆաւած ցորենի օղի՝ первачը:

Ու օրեցօր մեր Ասիմյան սկսեց ավելի շատ նմանվել Պալինա Սերեբրյակովայի կսավներից իջած ռուս գեղջկական անմեղ գեղեցկուհիներին, մի խոսքով՝ անցավ 15 օր եւ կեռնի վրա կար ողյուս 15 դասանալով կիրգանը: Կարելի էր նկարահանումներն սկսել: Այն էր լիզողը, որ դասկերում է, թե ինչպես ուսերին զգած կորմիսլոյի դույլերը Ասիմյան լիզ-լիզ ջուր է լցնում եւ անցնում խոստիկն թիկնած Գրիցկայի կողով, եւ բռնում է ճամփան, մեր Ռադոնոսը վարդեսորեն դասկերեց, թե ինչպես է շոռարով ու օրովելով ճեմում Ասիմյան, մեսադես գամվեց այդ ֆիլմի միլիոնավոր հանդիսատեսի հիշողության մեջ, այդ թվում եւ սողերիս հեղինակի: Վերջերս ես նայում էի հեռուստացույցով այդ լեգենդար ֆիլմը ու երբ հասա իջեսակածս հասկածին՝ մտածեցի մուսկովյան թատերական աստղ՝ Բեսրիցկայան, այդքան երիտասարդ, բայց այդ ինչ հասարակ կոնցերտների, ինչպես է ճեմում, իսկադես որ

բնությունն իրենը սվել է առանց խնայելու, ես զարմացա, երեւի դրանից է, որ երայուհի է, եւ ըստ երեւութին, դա բնորոշ է նրան:

Այդ վերուս դասնությունը լրիվ չէր լինի, եթե չհիշատակեի Յենրիկի նաեւ մի դիմուկ վկայությունը: Սերգեյ Աղոլունարեւիչը այնքան կախարհեց (իզուր չէ, որ նա ծագումով Սիբիրի староверцыներից էր) մեր Ասիմյայի եւ Գրիցկայի վրա, այնքան դասանալով, որ նրանք կրկնեն նկարահանվող սիրային շեսարանները, այնքան վարակեց նրանց շովիտովյան զգացմունքներով. «Пойми, Аксюша, ты ему не грудь показывавшь, а сердце свое. И ты пойми Гришка, что тебе без Аксиньи некуда деваться...»: Այնքան ասաց, այնքան դասարդեց, այնքան դասանալով, որ ի վերջո մեր հերոսների միջոց թունդ սիրային զգացմունք մտնող առավ: Եվ այնպես եղավ, որ իրենք էլ թնդագին իրար սիրեցին՝ էլիման եւ Պոյսր Գլեբովը, ոչ դակաս քան Ասիմյան եւ Գրիգորի Մելեխովը:

Ու գիշերով, մի բաժակ ցորենի զարյուն օղի խմելուց հետո, Սերգեյ Աղոլունարեւիչը ինձ վստահաբար ասաց.՝ Ես հասա իմ նմաստակին, այժմ ֆիլմի հաջողությունը ամառակալած է:

Այսպիսին էր մեր ռուսական Օրսոն Ուելսը եւ Ստենլի Կարբիկը, Ռենե Կլեբն ու Լուկինո Վիլկոնսին, մեր մեծ վարդեսը, կինոյի ամենամեծ թեյը...

-Վիզեն ջան, երանի քեզ, որ շուտով Երեւան ես գնում, ամբողջ ֆաղաք մեր Երեւանն է: Համբույրներս մեր հայրենիքի իմ բոլոր սիրելի տներին՝ Գրիցկային Սարկիսով, Արապիին, Սեդուկին, Յնդիկին, Մելիք-Քարամյանին, մեր Յուրային, Յուրան Երզնկյան շատ արագալուր սրտ է, ես ինչ ֆիլմ նկարեց՝ «Առաջին սիրո երգը», մեր ջախելներին՝ Ջյուզին, Ներսիկին: Ինձ համար աշխարհը բաժանվում է երկու մասի՝ կինոն եւ Երեւանը...

Ամանկոնյան տոնի ժառանգները

Հայոց գահի ժառանգորդուհի՞ն

Գրական «գեները» շարունակվել են Ֆրանսիս Վեբերի որդու՝ սցենարիստ, բեմադրիչ, դերասան Ժան Վեբերի մեջ, որը, ի շարս այլ գործերի, կինոսցենարի է վերածել հոր գարնուհու՝ Սոֆի Օրուենի վեպերից մեկը: Սոֆի Օրուեն-Մամիկոնյանը (ծն. 1961) ժամանակակից ֆրանսիական մանկադասանական գրականության սիրված դեմքերից է, որն իրեն հռչակել է Հայաստանի թագավորական գահի ժառանգորդ՝ դասնոցային կրթությամբ «նորին արայական մեծություն Հայաստանի արայադուսր» փոխառը...

Ծնվել է Սեն-ժան-դը-Լյուզոն՝ ֆրանսիական Բասկերի երկրում, որի հեթիաթներն ու ավանդությունները մեծապես խթանել են նրա երեւակայությունը: Դրա արդյունքն են եղել Թարա Դումբանի մասին գրերը, որ դեռեւս 26 տարեկանում սկսել է գրել բարձրագույն դիվանագիտական կրթություն ստացած Սոֆին, սկզբում միայն իր դուստրերի՝ Դիանի եւ Մարինի համար: Այն համարվում է աշխարհահռչակ «Հարի Փոթերի» ֆրանսիական տարբերակը, չնայած որ ֆենթեզի ժանրի այս ստեղծագործությունը Սոֆի Օրուենը սկսել է գրել «Հարի Փոթերից» քսու տարի առաջ՝ 1987 թվականին: Նրա հերոսուհի Թարան (իսկական անունը՝ Թարաթիլանինեմ Թալ Բարմի Ար Սանսա Ար Մարու Թալ Դումբան) խենթ վիճակի կողմից գեներալներն փոխակերպված շիկախեր եւ

կադուսայա մի աղջիկ է, ըմբոս եւ աներեւակայելի ուժի տեր, որի կյանքն անցնում է անհավանական արկածների մեջ... Գիրքը երկար ժամանակ չեն ցանկացել հրատարակել, քանի որ այն մանկադասանական գրականության համար չափազանց ծավալուն էր: Իրավիճակը փոխվել է «Հարի Փոթերի» տղազրությունից հետո, եւ ազգային արժանադասվության նախանձախնդիր ֆրանսիացիները 2003-ին լույս են ընծայել Թարա Դումբանի մասին առաջին գիրքը: Շարքի տասներեք գրքերից են՝ «Թարա Դումբանը եւ կախարհները», «Թարա Դումբանը եւ արգելված գիրքը», «Թարա Դումբանը եւ անհաված սաղավարը», «Թարա Դումբանը եւ ուրացող վիճառը», «Թարա Դումբանը եւ արգելված աշխարհամասը», «Թարա Դումբանը մագիստրոսի ծողակում» եւ այլն, որոնցից մի քանիսը վերածվել են անիմացիոն հեռուստաշարի: Բացի այս արդից Սոֆին գրել է «Ինդիանա Թելեր» վիդեոաշարը, «Հրեւականների հոգու գույնը» երկխոսողակը եւ «Գեր մարդու դարը» վեպը:

Ֆրանսիական բարձրագույն դարգեներեց մեկի՝ «Պասկո լեգենդի» շխանակակիր եւ Ֆրանսիայի գրական բարձրագույն մրցանակներից մեկի դափնեկիր Սոֆի Օրուեն-Մամիկոնյանը բնակվում է Փարիզում, աշխատակցում է «Մամուկների առողջություն» հիմնադրամին եւ դեկավարում է իր հիմնած «Արայադուսր Սոֆի Օրուեն-Մամիկոնյանի Հայաստանի հիմնադրամը»...

Հայ առաջին պարուհիներից մեկի հուշագիրքը

Լույս է տեսել Կահիրեի «Ձահակիր» շաբաթաթերթի մասնաճարի թիվ 25 հասորը՝ Եվգենյա Արիսակյանի «Յուրեք գաղութահայ կեանքից» վերնագրով: Տեխսի կազմողը, առաջաբանի եւ ծանոթագրությունների հեղինակն է Արծի Բախչինյանը (Հայաստան), ներածությունը՝ Հայկ Ավագյանի (Եգիպտոս): Գիրքը տղազրվել է սահմանափակ տպագրակով՝ նվիրատվություն սալու նմաստակով եւ հասանելի է համացանցում:

Գիրքը ներկայացնում է մեակուսային գործիչ, երաժիշտ, դարուհի, գրող Եվգենյա Արիսակյանի հիշողությունները, որի ձեռագիրը դասվում է Երեւանի Գրականության եւ արվեստի թանգարանում: Դրանք հարուստ նյութ են սալիս հայ թատրոնի, բեմական

դարի, օղերային արվեստի եւ երաժշտութեան դասնության, հայկական տարբեր համայնքերի (Ռուսաստան, Կ.Պոլիս, Եգիպտոս) կյանքի, հայ, ռուս եւ եգիպտական մեակուսի ակնավոր դեմքերի (Սիրանույս, Հովհաննես Արեւյան, Աննա Պավլովա, Գոհար Գասպարյան, Եգիպտահայ թատերական-երաժշտական գործիչներ) մասին:

Եվգենյա Արիսակյան-Պոլյակինան (1890, Բաբու - 1970, Երեւան) կանգնած է հայ բալետային արվեստի ակունքներում: Բալետային կրթություն ստացել է Մուսկվայում, Միխայիլ Մորկոնիի եւ Մարիա Սասնիլավսկայայի մոտ: Ռուսաստանի, Թուրքիայի եւ Եգիպտոսի տարբեր ֆաղաքներում հանդես է եկել մեմադարերով: 1921-ին Կ.Պոլիսի «Պոլիս Կամ» թատրոնում նրա բեմադրությամբ եւ զլխավոր դերակատարմամբ ներկայացվել է մեկ հասկած հայ բալետային առաջին բեմադրությունից՝ «Տոբաս Մեծ եւ Հոնիսիմե կոյս» (դարուհու հոր՝ Գերասիմ Արիսակյանի երաժշտությամբ): Հաստատվելով Կահիրեում՝ Եվգենյա Արիսակյանը զբաղվել է ասանաբուժությամբ, զբաղվել գրականությամբ, գրել թատերախաղեր եւ մեկ վեպ: 1940-ականներին վերջին ամուսնու՝ ջութակահար Նաում Պոլյակինի հետ հայրենադարձվել է Հայաստան: Այստեղ 1962-ին լույս է տեսել նրա «Մուրսի փոքրիկ եգիպտացի» վիդեոակը:

Գրքի վերջում որդես հավելված գեներալված է Եվգենյա Արիսակյանին անձամբ ձանաչած թատերագետ Կարսիկ Գրիգորյանի «ժենյա Արիսակյան-Պոլյակինա. տարաշարիկ դարուհին» հոդվածը: Ա. Բ.